

תּוֹשַׁע
שָׁוֹת
רוֹשׁ חֹדֶשׁ

ŠVAT
ADAR

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Foto Jiří Daniček

ZIMA NA JIŽNÍ MORAVĚ
(Obřadní síň židovského hřbitova v Podivíně z druhé poloviny 19. století.)

LET MY PEOPLE LIVE

Tak se jmenovalo dvoudenní shromáždění k uctění památky obětí holokaustu, které při příležitosti sedmdesátého výročí osvobození koncentračního tábora v Osvětimi-Birkenau uspořádal v Praze Evropský židovský kongres (EJC). Tato akce letos nahradila tradiční setkání, jež už řadu let pořádá FŽO 27. ledna, v den, který Organizace spojených národů vyhlásila jako Mezinárodní den obětí holokaustu.

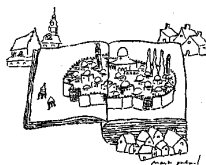
Letošní dvoudenní akce, kterou ECJ pojal ve spolupráci s prezidentem ČR jako velkou a nákladnou záležitost, byla v etapě příprav poznamenána obavami, že této pietní příležitosti bude do jisté míry využito i k řešení problematických politických cílů, mezi něž zejména patřilo pozvání ruského prezidenta Putina. FŽO ve stručném prohlášení vyjádřilo stanovisko, které účast ruského prezidenta na pietním aktu vzhledem k současné politické situaci považuje za nevhodnou. Putin nakonec do Prahy nepřijel, a tak se celá akce nakonec obešla bez zjevných kontroverzí. Nepřijela ani většina pozvaných hlav států – mnozí z nich se celkem logicky účastnili pietního aktu, který se uskutečnil ve stejném termínu v samotné Osvětimi. Přesto se do Prahy dostavila řada významných osobností.

Program prvního dne (26. ledna) se odehrál na Pražském hradě, kde po zahajovacím projevu Moše Kantora, předsedy EJC, předsedů obou komor českého parlamentu a premiéra Bohuslava Sobotky probíhalo ve třech panelech Forum of World Civil Society. Účastnili se ho Stephen Sackur, ředitel antidifamační ligy A. H. Foxman, filosof Bernard-Henri Lévy, historik Timothy Snyder, právníci Cotler, Dershowitz a Dinstein, komisařka EU Věra Jourová, předseda izraelského Knesetu Juli-Joel Edelstein a někteří další. Večer se konala v Obecním domě recepce s proslovy M. Kantora a prezidenta Zemana.

Druhý den se ve Španělském sále Pražského hradu konal koncert, po kterém pronesl český prezident projev. V něm vyzval svět k společné vojenské akci proti Islámskému státu, který označil za hrozbu, jež může přinést ještě masivnější vyvražďování než sám holokaust. Promluvili také bulharský prezident Rosen Plevneliev, Juli Edelstein, předseda Evropského parlamentu Martin Schulz a Moše Kantor. Program byl uzavřen minutou ticha za oběti šoa.

Odpoledne se účastníci přemístili k vlastnímu pietnímu aktu do Terezína.

AKTUALITY

Tam byl představen projekt pomníku na paměť obětí šoa sochaře Aleše Veselého, který bude umístěn u aleje vedoucí k židovskému hřbitovu. Za přeživší promluvil prof. Felix Kolmer, smuteční projev pronesl Meir Lau, bývalý vrchní rabín Izraele. Pomodlil se také kadiš. Závěrečnou modlitbu El male rachamim – Bůh plný milosrdenství přednesl kantor Joseph Malovany.

Takový byl ve stručnosti průběh dvou denního fóra *Let my people live!* Vzhledem k uzávěrce tohoto čísla 27. 1. se průběhu pietního shromáždění v Osvětimi i akcím, které uspořádaly k uctění památky obětí šoa židovské obce a další instituce v ČR, budeme věnovat v příštím čísle. *jd*

GRANTY CLAIMS CONFERENCE

Nový způsob distribuce a administrace grantů Claims Conference, který funguje už od ledna 2013 pod Federací židovských obcí, se velmi osvědčil. V uplynulém roce opět poskytla Claims Conference přeživším v České republice výraznou finanční pomoc pro péči v domácím prostředí, na náhradu léků, nezbytných lékařských vyšetření a zákroků nehrázených zdravotní pojišťovnou a na nálehavou pomoc.

S velkou radostí vám mohu oznámit, že pro rok 2015 získá Česká republika na pomoc přeživším šoa ještě výraznější finanční podporu. Prostřednictvím této podpory vám nyní můžeme pomoci s úhradou všech následujících služeb:

- osobní asistence a pečovatelská služba,
- pomoc v domácnosti,
- úklidové služby,
- osobní péče (osobní hygiena, manikúra, pedikúra, úprava vlasů a vousů – kaděrnice, holič) v domácím prostředí,
- ergoterapie a domácí rehabilitace,
- kompenzační a zdravotní pomůcky,
- doprava obědů.

Informace o všech těchto službách vám poskytnou pracovníci jednotlivých

židovských obcí (Liberec, Děčín, Teplice, Karlovy Vary, Plzeň, Olomouc, Praha – sociální oddělení) nebo agentur domácí péče (Praha – EZRA, Brno, Ostrava). Ráda bych vás informovala, že podmínky poskytování finančních náhrad za léky, nezbytná lékařská vyšetření a zákroky nehrázené zdravotní pojišťovnou, drobné kompenzační pomůcky apod. se nemění. Vaše žádosti o náhrady směřujte na paní Zlatu Kopeckou.

*Dita Šnajdrová,
koordinátorka grantů Claims Conference*

PŘEDPLATNÉ ROŠ CHODEŠ 2015

Máte-li zájem o předplatné měsíčníku *Roš chodeš*, lze to učinit následujícím způsobem: Roční předplatné pro ČR je 400 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč; do Evropy 750 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč, do zamoří 1000 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč.

Částku v korunách nebo její ekvivalent v EUR nebo USD zasílejte laskavě na číslo účtu 030031-1936511339/0800 (IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX) u České spořitelny, a. s. variabilní symbol 122015; jako údaj příkazce uveďte jméno předplatitele.

Objednávky předplatného zasílejte do redakce *Roš chodeš*, Izraelská 1, 130 00 Praha 3, e-mail: roschodes@sefer.cz, telefon: 226 235 217, mobil: 605 319 468. Do objednávky uveďte jméno, poštovní adresu a u elektronického zaslání svůj e-mail.

red

OBSAH

- Charlie Hebdo a Židé* 3, 8
Sidra, bohoslužby 4–5
Z Krymu na Slovensko
rozhovor s rabinem
M. Kapustinem 6–7
Tel Aviv ve fotografiích 9
Makom ze – toto místo 10
Židovsko-arabská škola Hand in Hand
rozhovor s N. Dudinskou 11, 19
Adam Drda: Zvláštní zacházení 12–13
Revitalizace židovských
památek nekončí 14–15
Zoolog Jisrael Aharoni a Praha 16–17
Vídeňská knihovna slaví 200 let 18
Romský projekt Roni Ben Ari 19
Charlie Hebdo a Izrael 20–21
Částečný albin ...a další události 22
D. Lipstadtová: Pokrytectví po útoku 23
Kalendárium 23
Kultura, zprávy, inzerce 24–26
Zprávy z obcí 27
Zprávy ze světa 28

Masakr v redakci satirického magazínu *Charlie Hebdo* nejprve otrásl celým světem, hned vzápětí po vlně bezprostřední solidarity ale vyvolal dokonce i v tuzemských médiích a na sociálních sítích bouřlivou společenskou debatu. Málokterý ze zdejších diskutujících kdy držel tento časopis v ruce, najednou však měl každý jasný názor na otázku, která se začala ozývat ze všech stran – byl kontroverzní týdeník vlnajícím duchem svobodomyšlného ducha naší společnosti, na niž zaútočil tmářský islám, anebo se humor *Charlie Hebdo* vezl po vlně vulgárního („dekadentního“) nevkusy, xenofobie, antiklerikálního a islamofobního populismu a útok frustrovaných, ponížených věřících byl očekávatelným důsledkem jeho provokací?

Ačkoli i stoupenci druhého tábora, jejichž jakýmsi mluvčím se v českém prostředí stal díky komentáři *Já nejsem Charlie* (LN 12. 1.) Tomáš Halík, se dušují, že fyzický útok je pro ně tak jako tak neospravedlnitelný, a teror jednoznačně odsuzují, rozpor v pohledu na tuto otázku zůstává hluboký. Jako by karikatury dnes už mrtvých kreslířů sružených kolem „nezodpovědného magazínu“ *Charlie Hebdo* zasahovaly naši společnost ve zvlášť citlivém bodě. Zmatek doby vynikl ještě víc, když se na stranu proklamativně levicového časopisu začali houfně přiklánět pravíci liberálové (z nadšení pro svobodu slova) i konzervativci (ti zase z poněkud pomýlené představy, že *Charlie Hebdo* především tepe do islámu – z jejich pohledu hlavního nepřítele západního světa). Naopak levice se k němu obrátily zády – prý proto, že si bere na mušku utlačovanou, sociálně slabší komunitu muslimů a zneuctuje jejich víru. Nábožensky založení diskutéři měli námitky proti blasfemickému a silně proticírkevnímu zaměření humoru *Charlie Hebdo* a konečně někteří levicoví obhájci islámu (a kritici USA a Izraele) se začali rozhořčovat, že časopis si pokrytecky vybíral muslimy coby snadný a společensky akceptovatelný terč, avšak na jiná témata – například prý na takové Židy, Izrael anebo holokaust – si zbaběle netroufl.

Tento text se bude zabývat především zkoumáním pravdivosti či nepravdivosti poslední jmenované teze, dotkne se však z tohoto úhlu pohledu i obecné otázky, k níž se váže tato kontroverze. Odhlédneme-li od toho, že humor je z velké

míry otázkou vkusu a osobního naladění každého jednotlivce, jaké opodstatnění má v satíře drzost, neucta a provokace a kde vlastně leží hranice mezi autentickým černým humorem na jedné straně a hanobením, nenávistí a podněcováním na straně druhé?

AFÉRA SINÉ

Pojďme se podívat nejprve na to, jestli pro *Charlie Hebdo* skutečně znamenali Židé, judaismus a Izrael jakési tabu, jak se snaží někteří lidé tvrdit. Podle nich tomu napovídá zejména kauza kolem

CHARLIE HEBDO A ŽIDÉ

O tenké hranici mezi drzou satirou a smíchem plným nenávistí

kreslíře Siného, která rozdělila francouzskou společnost v létě roku 2008. Tehdy publikoval Maurice „Siné“ Sinet, jeden z kmenových autorů časopisu, ve svém pravidelném sloupku kousavou poznámku o chystané konverzi Sarkozyho syna Jeana k judaismu před sňatkem s Jessicou Sebaounovou, dědičkou bohaté židovské rodiny Dartyů. Siné se v krátkém sloupku vedle toho oťel i o incident, kdy mladý Jean Sarkozy naboural na skútru vůz BMW a z místa nehody ujel – soud ho nicméně osvobodil, což, jak Siné naznačil, mohlo snad souviset s tím, že poškozený majitel BMW byl francouzský Arab. Odstavec Siné uzavřel ironickou poznámkou: „Ten chlapec to dotáhne daleko!“

Sloupek nejprve prošel bez povšimnutí, později na něj ale upozornil francouzský novinář Claude Askolovich a ozvaly se i židovské organizace, kterým vadil implicitní náznak, že konverze k judaismu je jakousi snadnou cestou k majetku a společenské prestiži, stejně jako stereotypní spojování židovství s penězi a politickou mocí. Philippe Val, tehdejší šéfredaktor *Charlie Hebdo*, požadoval na Siném omluvu. Po zřejmě bouřlivých sporech uvnitř redakce Siné již napsaný

omluvný text odmítl uveřejnit a byl z časopisu propuštěn – řekl prý dokonce, že „to už by si radši nechal uříznout koule“. Pozdější soud nakonec Siného zprostil obvinění z antisemitismu a nádavkem humorista vysoudil na *Charlie Hebdo* finanční náhradu za to, že byl propuštěn protiprávně.

Do veřejné debaty kolem „aféry Siné“ tehdy ve Francii zasáhli mnozí významní intelektuálové a postavy veřejného života. Někteří – z těch známějších třeba Jean-Luc Godard, Gérard Depardieu, předseda Francouzské židovské unie pro mír Pierre Stamboul nebo karikaturista Tignous, jeden ze zavražděných při teroristickém útoku na *Charlie Hebdo* – se postavili za Siného. Jiní – mezi nimi Elie Wiesel, Bernard-Henri Lévi, Claude Lanzmann, kreslíř Joann Sfar a tehdejší starosta Paříže Bertrand Delanoë – se přidali na stranu šéfredaktora Philippa Vala. Ti první poukazovali na nezadatelné právo humoristy na provokaci, odvolávali se na svobodu slova a tvrdili, že šéfredaktor užívá dvojího metru: stejně ostré, ne-li ještě ostřejší výroky Siného na adresu islámu anebo třeba homosexuálů se podle nich nedočkaly tak tvrdé reakce jako tento poměrně nevinný sloupek. Kritikům také vadilo, že Philippe Val nechal o dva roky dříve v *Charlie Hebdo* uveřejnit dánské karikatury pro-

roka Mohameda, čímž chtěl demonstrovat podporu svobodě slova navzdory tomu, že je muslimové vnímají jako urážlivé – když se ale urazí židovská komunita, spěchal se omluvit. Někteří

pak zašli ještě dál, když prohlásili, že obvinění z antisemitismu je snadný způsob, jak umlčet jakoukoli kritiku.

Naopak Siného protivníci v čele s šéfredaktorem Philippem Valem varovali před antisemitickými tendencemi radikální levice a hlavně připomínali Siného výroky z roku 1982. Tehdy se kreslíř během nočního rozhlasového pořadu spolu s moderátorem opil a pak se povzbuzen alkoholem pustil do tirády, která souvisela se zrovna probíhající libanonskou válkou a s teroristickým útokem v pařížské restauraci Goldenberg, při němž

(pokračování na straně 8)

Je suis Žid / Charlie a Francouz. Improvizovaný plakát na bezpečnostní bariéře před košer obchodem v Paříži.

MIŠPATIM (2M 21–24)**Bůh je v detailech**

Úvodní slova naší sidry znějí: „A toto jsou zákony, které jim předložíš!“ (2M 21,1) Raši je komentuje takto: „A toto jsou zákony – kdykoli se vyskytuje slovo ‚toto‘, signalizuje přerušování předchozího vyprávění. Kdykoli se vyskytne spojení ‚a toto‘, značí pokračování: Jako byly předchozí zákony dány na Sinaji, i tyto byly dány na Sinaji. Proč jsou občanské zákony umístěny vedle zákonů, které se zabývají svatostánkem? Aby se řeklo, že sanhedrin má být blízko Chrámu. Hospodin řekl Mojžíšovi: ‚které jim předložíš‘ – jako by mu řekl: Nemysli si, že je budu učit oddíl nebo zákon dvakrát nebo třikrát, dokud ho nebudou znát slovo od slova, ale nedám si práci, aby pochopili smysl a význam. Vždyť proto Tóra praví: ‚které jim předložíš‘ – jako prostřený stůl, kde je vše připraveno k jídlu.“

Rašiho komentář obsahuje tři pozoruhodná tvrzení, která jsou pro pochopení judaismu klíčová. Za prvé: Od Boha pocházejí nejen obecné principy judaismu (*aseret hadibrot* neznamená „deset přikázání“, ale deset výroků, deset zásad), ale též jednotlivosti, detaily. Existují lidé, kteří věří, že na judaismu jsou svaté jeho vize, vyjádřené na Sinaji v Desateru. Nicméně Hospodin se skrývá v detailech: „Jako byly předchozí zákony dány na Sinaji, i tyto byly dány na Sinaji.“ Velikost judaismu nespočívá jen ve vznešených představách o svobodné, spravedlivé a milosrdné společnosti, ale také ve způsobu, jakým se tyto vize stavějí díky propracované legislativě oběma nohama na zem. Svoboda je víc než abstraktní představa. Znamená (a to v době, která považovala otroctví za dané), že po sedmi letech služby musíte propustit svého otroka, a pokud jste ho jako pán zranil, musíte ho propustit okamžitě. Znamená, že otrokům se musí umožnit jeden den ze sedmi odpočívat. Tyto zákony neruší otroctví, ale vytvářejí podmínky, v nichž se lidé nakonec naučí, že ho mají zrušit. Důležitá je i to, že z otroctví činí nikoli osudovou záležitost, ale dočasný stav. Otroctví není to, co jste nebo jak jste se narodil, ale cosi, co se vám přihodilo a jednoho dne skončí.

To je smysl zákonů – a především zákonu o šabatě –, neodehrávají se jen v rovině teorie, ale jsou živá praxe. A to je význam výroku, že Bůh je v detailech.

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

Kresba Mark Podwal.

Za druhé: druhou a neméně důležitou zásadou je, že občanský zákon není totéž co světský zákon. Nepřijímáme myšlenku, že „co je císařovo, patří císaři, a co je Božího, Bohu“. Věříme v oddělení náboženství a světského života, ale nikoli v sekularizaci zákona nebo spiritualizaci víry. Sandherin (Nejvyšší soud) musí být umístěn blízko Chrámu, abychom věděli, že zákon se musí odvozovat od náboženské vize. Největší ze tří myšlenek, vyjádřených v naší sidře, zní: „A přistěhovalce neutlačuj, vždyť jste poznali duši přistěhovalce, když jste byli přistěhovalci v zemi Micrajim!“ (2M 23,9)

Židovské pojetí spravedlnosti, které tu je poprvé podrobně vyloženo, se nezákládá na účelu a pragmatismu ani na abstraktních filosofických principech, ale na konkrétní historické paměti Židů jako „Bohem vyvoleného národa“. Před staletími si Hospodin vybral Abrahama, aby přikázal „svým synům a své rodině zachovávat Hospodinovu cestu, zjednávat spravedlnost a právo“ (1M 18,19). V judaismu vyplývá spravedlnost z přímé zkušenosti s nespravedlností z rukou Egypťanů a z Hospodinova rozhodnutí vytvořit prostřednictvím Židů odlišný typ společnosti.

Podobu takové společnosti naznačuje již první kapitola Tóry, v níž čteme prohlášení o důstojnosti člověka stvořeného k obrazu Božímu. To je důvod, proč se se všemi lidmi musí nakládat stejně. V naší sidře je to formulováno takto: „Nedej se většinou strhnout ke špatnosti a při výpovědi o sporné věci se neříd většinou. Ani chudákovi v jeho sporu nenadržuj.“ (2M 23,2–3)

Na mystické rovině nalézáme Boha v nitru duše, ale má se nacházet i na veřejném prostranství a v běžném prostředí: při obchodování, při výkonu úřadu a v soudních síních. Nesmí existovat propast mezi jednáním v soudní síni (kde se setkává člověk s člověkem) a Chrámem (na místě setkání člověka a Boha).

Třetí – a velmi pozoruhodnou – zásadou je, že zákon nenáleží do rukou právníků. „Nemysli si, že je budu učit oddíl nebo zákon dvakrát nebo třikrát, dokud ho nebudou znát slovo od slova, ale nedám si práci, aby pochopili smysl a význam. Vždyť proto Tóra praví: ‚které jim předložíš‘ – jako prostřený stůl, kde je vše připraveno k jídlu.“ Z tohoto Rašiho výroku pramení i název nejznámějšího židovského zákoníku – *Prostřený stůl*, *Šulchan aruch* od rabína Josefa Kara.

Od nejstarších časů vyžadoval judaismus, aby zákonům porozuměl úplně každý, aby ponětí o právu nebylo pečlivě střeženou výsadou elity. Jak zní známý výrok – Tóra je „dědictvím obce Jákobovy“ (5M 33,4). Proto existuje tolik židovských právníků. Judaismus je náboženstvím zákona – nikoli proto, že by nevěřilo v lásku („Miluj bližního svého jako sebe sama“), ale proto, že bez spravedlnosti se nemůže rozvíjet ani láska, ani svoboda, ani samotný život. Pouhá láska otroka z okovů neosvobodí.

Oddíl *Mišpatim*, jenž je souborem pravidel a příkazů, možná v porovnání s dechberoucím zjevením na Sinaji působí poněkud suchopárně a přizemně. Ale tak to není. Oddíl *Jitro* obsahuje vizi, ale Bůh je v detailech naší sidry. Bez vize je zákon slepý. Ale bez podrobností nám vize odletí do oblak. Právě ony přivádějí Boží přítomnost na zem, kde ji nejvíce potřebujeme.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína E. K. Sidona.)

PŮLŠEKEL

Když vstoupíme do Staronové synagogy, okamžitě nám padne zrak na dvě pokladnice, do nichž se ukládaly židovské daně, jež Židé odevzdávali králi, aby si tak zajistili právo na synagogu a na královskou ochranu.

Něco podobného se dělo v době Chrámu: od všech Židů se žádalo, aby darovali půlšekel jako příspěvek na chrámové oběti. Od počátku adaru se dávalo veřejnosti na vědomí, aby si muži připravili svůj půlšekel, poutníci přinášeli peníze chrámovým pokladníkům z celé země i ze zahraničí. V Chrámu existovala jedna komnata, v níž se tyto příspěvky ukládaly. Třikrát za rok za vybrané peníze pokladníci nakupovali zvířata pro oběti.

Proč právě půlšekel? Původ příspěvku sahá až k příběhu se zlatým teletem. Když se Mojžíš po čtyřicet dnů nevracel z hory Sinaj, rozšířila se zvěst, že už nepříjde a že by si Židé měli vybrat jiného vůdce. Židé se tak obávali, že by je neměl kdo vést na cestě z otroctví, že se podvolili strachu, vybrali mezi sebou své zlaté šperky a z nich nechali odlít zlatého býčka. Stvoření tohoto egyptského bůžka bylo v protikladu ke všemu, co Hospodin zjevil na Sinaji. Egyptská společnost byla zkorumpovaná, nemorální, ztročovala lidi a nešťčila se ani vraždit děti, judaismus naproti tomu učí soucitu, morálce a společenské odpovědnosti.

Judaismus není sobecké náboženství, učí nás starat se nejen o sebe, ale i o druhé. Jasně to vidíme právě na onom půlšekelu – byl vnímán jako pokání za zlaté tele a byl žádán od každého, bez ohledu na to, zda to byl boháč nebo chudák. Na činnost Chrámu přispívali všichni.

Chrámu už neexistuje, ale naše odpovědnost ke komunitě trvá, ať jsme majetní nebo méně bohatí. Dáváním peněz na dobročinnost naše pomoc obci nekončí: oddíl Šabat šekalim učí, že bychom měli myslet na druhé. V pražské obci existuje spousta organizací, které si pomoc zaslouží – můžeme konat dobrovolnické práce, navštěvovat nemocné a staré.

Půlšekel znamená také to, že bez ostatních jsme jen polovinou sebe sama. Tím, že dáváme a pomáháme druhým, sami rosteme a přinášíme Boží spravedlnost na zem. Pokladnice ve Staronové kdysi zajišťovaly podporu krále. Když dáváme druhým, získáváme ochranu a pomoc Krále nejvyššího.

BRYAN WOOD,
kantor Staronové synagogy

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – únor 2015

Staronová synagoga

4. 2.	středa	TU BIŠVAT	
6. 2.	pátek	večerní bohoslužba	16.45 hodin
7. 2.	sobota	JITRO 2M 18,1–23 hf: Iz 6,1–7,6; 9,5–6 mincha	16.30 hodin
		konec šabatu	17.57 hodin
13. 2.	pátek	večerní bohoslužba	16.58 hodin
14. 2.	sobota	ŠABAT ŠKALIM MIŠPATIM 2M 21,1–24,18 mf: 2M 30,11–16 hf: 2Kr 12,1–17 mincha	16.40 hodin
		konec šabatu	18.08 hodin
19. 2.	čtvrtek	1. den Roš chodeš adar	
20. 2.	pátek	2. den Roš chodeš adar večerní bohoslužba	17.10 hodin
21. 2.	sobota	ŠABAT HAFSAKA RIŠONA TRUMA 2M 25,1–27,19 hf: 1Kr 5,26–6,13 mincha	16.50 hodin
		konec šabatu	18.19 hodin
26. 2.	čtvrtek	7. adar – den narození a úmrtí Moše rabenu	
27. 2.	pátek	večerní bohoslužba	17.21 hodin
28. 2.	sobota	ŠABAT ZACHOR TECAVE 2M 27,20–30,10 mf: 5M 25,17–19 hf: 1S 15,2–34 mincha	17.00 hodin
		konec šabatu	18.30 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.

Páteční večerní bohoslužby zde budou 6. 2. v 16.45 hodin
a 20. 2. v 17.10 hodin.

Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.

V pátek 6. února od 18 hodin proběhne speciální kabalat šabat
při příležitosti svátku Tu bišvat, zkrácený a upravený pro děti.

TRYZNA V PINKASOVĚ SYNAGOZE

Terežínská iniciativa zve všechny na vzpomínkovou tryznu, která se uskuteční
v neděli 8. března v 10 hodin v Pinkasově synagoze.

Toto datum je tragicky zapsáno do paměti českých Židů jako den,
kdy byl v roce 1944 vyvražděn rodinný tábor v Osvětimi-Březince.

Federace židovských obcí v ČR i Židovská obec v Praze se obrací na všechny,
kterým utrpení předků není lhostejné, s prosbou o účast.

Z KRYMU NA SLOVENSKO

V Bratislave pôsobí liberálny rabín Míša Kapustin

V lete roku 2014 začal v Bratislave pracovať liberálny rabín Míša Kapustin. Je synom druhej manželky sovietskeho námorného dôstojníka, povolaním učiteľky. Matka pochádzala z „typickej sovietskej židovskej“ rodiny, religiózne prejavy tam nepozoroval. Míša sa narodil roku 1980 v Orenburgu. Roku 1997 začal študovať právo na Krymskej univerzite ekonómie a ekonomického práva. Po dvoch rokoch sa preorientoval na rabínske štúdiá, stal sa poslucháčom Leo Baeck College v Londýne. Rabínsku ordináciu získal roku 2005. Od roku 2005 do roku 2007 pôsobil ako rabín v Charkove, neskôr v Simferopole, hlavnom meste Krymu.

K židovstvu priviedol Míšu jeho otec. Rodina Kapustinovcov sa po penziovani otca usadila v Gruzínsku. Vybrali si ho ako pokojnú a prosperujúcu oblasť. Po vypuknutí tamojšej občianskej vojny roku 1991 sa presťahovali na Krym v nádeji, že tu nájdú pokoj. Krym však bol na jar minulého roku obsadený a anektovaný ruskou mocou. Rabín Kapustin sa rozhodol spolu so svojou manželkou a dvomi deťmi emigrovať. Získal slovenský azyl a miesto rabína v Bratislave (a zároveň nádej, že Slovensko bude pokojnou a prosperujúcou oblasťou). Nasledujúce rozhovor s ním sa uskutočnil 9. januára 2015.

Ako prežila vaša komunita v Simferopoli váš odchod? Ako prežíva nové pomery pod ruskou správou?

Podstatná časť židovskej komunity v Simferopole ostala na svojom mieste, ľudia neemigrovali, až na malé výnimky pasívne očakávali príchod ruskej správy. Môj prípad a prípad mojej rodiny bol skôr výnimočný, ako typický. Nechcel som žiť v pomeroch, kde niekto iný bude rozhodovať o tom, v akej krajine žijem a aké občianstvo budem mať. Odišiel som. Pôvodne som mal na mysli nejaké pôsobisko v západnej Ukrajine, keď ma však môj učiteľ rabi Goldstein z Londýna upozornil na možnosť získať rabínske miesto v Bratislave, rád som túto možnosť využil. So svojou komunitou v Simferopoli mám i naďalej kontakt a aj spoluprácu. Naďalej pomáham a fungujem ako poradca. Táto práca nie je vždy priamo viditeľná, niekedy sa

odohráva „za javiskom“. Treba si uvedomiť, že v celej Ukrajine pôsobili len dvaja liberálni, alebo ako sa na Ukrajine hovorí progresívni rabíni. Ale počet komunit je značný, jestvuje viacero ukrajinských miest, kde sú početné židovské komunity. Početné tu znamená, že niekde ich je aj viac ako desať v jednom meste. Je tu vzájomná konkurencia komunit. Čo sa religiozity týka, nie je vysoká. Typický minjan pozostáva z pätnásti,

Míša Kapustin. Foto J. Franek.

dvadsiati mužov, ale počas sviatkov prídu aj stovky. Tých sviatočných niekedy označujeme výrazom „jednodňový Židia“. Vekove sú v synagógach a komunitných centrách zastúpené hlavne mladšie ročníky, študenti, a potom ľudia v penzijnom veku. Stredná generácia chýba. Snáď je to tým, že musia pracovať, a potom je dosť ťažké prítiahnuť ich do komunity. Na Ukrajine pracuje dnes jediný progresívny rabín v Kyjeve. V mojom predchádzajúcom pôsobisku v Simferopole ostal profesionálny komunitný pracovník, ale nie je to rabín.

Ako sa prejavuje konflikt medzi Ukrajinou a proruskými separatistami v živote židovských komunit?

V tomto konflikte nemajú Židia vyhranené sympatie. Je však pozoruhodné, že na oboch stranách konfliktu sa vyskytujú bojujúci Židia, dokonca aj takí, ktorí v minulosti slúžili v Cahale (izraelských obranných silách) a vrátili sa z Izraela. Pochopiteľne nie sú tu oficiálne, je to ich individuálne rozhodnutie, pohnútky ich angažovanosti sú rôzne. Sú to spravidla ruskí hovoriaci Židia

z Izraela. Bojujú na oboch stranách frontu proti sebe, podobne ako tomu bolo napríklad počas prvej svetovej vojny, keď boli židovskí vojaci príslušníkmi všetkých zúčastnených armád. Počul som aj o prípadoch, keď židovskí vojaci na fronte požadujú kóšer stravu a držia sa židovských zvyklostí.

Ako prebiehali Vaše štúdiá na Leo Baeck College? Koľko tam študovalo študentov? Z akého prostredia? Koľkí boli ordinovaní spolu s vami?

Život a štúdium na Leo Baeck College je zaujímavý aj zložitý. Pre mňa bolo počas prvého roku štúdiá najväčšou záťažou to, že som sa paralelne učil angličtinu aj rabínske štúdiá. Z akademického hľadiska bol najťažší druhý rok štúdiá, tretí ročník sme absolvovali na univerzite v Tel Avive v Izraeli. Absolvovalo tam jednoročné pobyty mnoho študentov z rôznych amerických univerzít. Rok štúdiá v Izraeli mi dosť pomohol, zvýšil mi sebavedomie a pomohol dokončiť posledné dva roky štúdiá v Londýne. Po doštudovaní som sa stal rabínom a získal titul MA v odbore *Hebrew and Jewish Studies*.

Počas štúdií som sa stretol s radom zaujímavých ľudí, s viacerými som ostal v kontakte. Na Leo Baeck College neštudujú len budúci rabíni, ale aj ľudia, ktorí vedú židovské vzdelávací programy, alebo jednoducho majú záujem o seriózne akademické základy niektorých aspektov judaizmu. Celkovo nás bolo okolo 30–35 študentov, z toho sa na rabínsku profesiu pripravovalo asi 20–25. Okrem toho nie každého, kto má záujem o toto štúdium, príjmu. Napríklad v mojom ročníku sme v roku 2000 začali študovať za rabínov štyria. Jeden ukončil štúdiá už po štyroch rokoch, jeden žiaľ tragicky zahynul a dvaja sme boli ordinovaní za rabínov roku 2005.

Neuvažovali ste o možnosti usadiť sa v Anglii alebo v západnej Európe?

Pochopiteľne som vnímal rozdiel medzi úrovňou života vo Veľkej Británii a na Ukrajine, ale napriek tomu som nemal v úmysle ostať v Británii, nepodnikol som v tomto smere žiadne kroky. Počas posledných dvoch rokov štúdiá som vykonával prax v jednej z najvýznamnejších židovských liberálnych obcí Veľkej Británie – v Northwood and Pinner Liberal Synagogue s rabínom Dr. Andrewom Goldsteinom. Boli to dva najkrajšie roky môjho života, ale od začiatku

mi bolo jasné, že sa vrátim na Ukrajinu. Pociťoval som to ako morálny záväzok voči ukrajinskej židovskej komunite. A navyše chcem dodať, že som nikdy neplánoval odchod z Krymu, ten bol len vynútený udalosťami z minulého roku.

Nebude, alebo nie je pre vás problémom slovenský jazyk? Ako teraz komunikujete s ľuďmi?

V súčasnosti je pre mňa slovenčina prioritou. Zatiaľ som neabsolvoval kurzy slovenčiny pre cudzincov, ale v najbližšom čase sa budem seriózne venovať jazyku. Nemyslím, že by to pre mňa mohlo byť zložité, znalosť ruštiny a ukrajinčiny mi pomáha. Pokiaľ tu pracujem s ľuďmi, komunikujem alebo anglicky, alebo rusky, prípadne slovensky na mojej úrovni.

V stredu 7. januára 2015 sa odohral teroristický útok na redakciu týždenníka Charlie Hebdo. Cieľom podobných útokov boli vo Francúzsku, ale aj inde vo zvýšenej miere Židia a židovské objekty. Ako v tomto kontexte vnímate bezpečnostnú situáciu na Slovensku?

Nikdy nedokážeme odhadnúť, do akej miery sme v bezpečí. Slovensko je však v tomto smere šťastná krajina, antisemitizmus tu nie je na takej úrovni ako inde. Ale aj tu platí, že nevieme, čo sa môže stať a čo prinesie zajtrašok. Musíme byť pripravení. Dúfam, že sa v Bratislave dodržiavajú bezpečnostné pravidlá. Platí tu, že nič mimoriadne nie je potrebné, ale mali by sme byť pripravení na nečakané situácie.

Máte obavy z nárastu islamského obyvateľstva Európy?

Nevidím problém v tom, že v Európe je značné množstvo moslimského obyvateľstva. Znepokojujúce je však to, že značné percento z týchto moslimov sa nedokáže integrovať do majoritnej spoločnosti. Žijú mimo hlavného prúdu, sú vylúčení, a to prináša množstvo problémov.

Mali ste na Kryme kontakt s islamskými duchovnými?

Áno. Na Kryme fungoval náboženský dialóg. Aj s ruskou ortodoxnou cirkvou, aj s miestnym islamským duchovným. V časoch môjho pobytu v Simferopoli sa islamskí veriaci snažili postaviť si mešitu. Objavil sa aj odpor voči tejto snahe a niekto sa pokúšal rozostavaný objekt zapáliť. Vtedy som zašiel za miestnym islamským muftim a vysvetlil

som mu, že Židia nemajú s týmto aktom násilia nič spoločné a že ho odsudzujeme. On to akceptoval a o našom stretnutí priniesla správu aj televízia. Chcel by som podčiarknuť, že nie je dobre, keď sa objaví nejaké násilie zamerané proti religióznym objektom, a to bez ohľadu na to, o aký objekt sa jedná, teda bez ohľadu na to, či je to kostol, mešita alebo synagóga. Veriaci by mali spolupracovať, pretože ich spájajú rovnaké hodnoty.

V čom vidíte najvýraznejší rozdiel medzi liberálnym a ortodoxným judaizmom?

Nerád by som hovoril o ortodoxnom judaizme, ale poviem, čo je pri liberálnom judaizme najpodstatnejšie. Je to prístup k tradícii, ktorý musí byť zlučiteľný s moderným životom, s prácou v súčasnom svete, so spôsobmi komunikácie, jednoducho s moderným bytím v súčasnej spoločnosti. Je to teda spojenie tradície a náboženstva s moderným životom. Samozrejme, keď základné princípy prevedieme do praxe, tak ľahko spozorujeme rozdiely v porovnaní s niektorými inými prístupmi. Napríklad liberálny judaizmus zdôrazňuje postavenie ženy a dáva jej rovnaké možnosti ako mužovi. V liberálnych synagógach sedia muži a ženy spoločne, dokonca môžu jestvovať aj ženy rabínky. Prvá žena rabínka bola ordinovaná v roku 1935 v Nemecku. Volala sa Regina Jonas. Mala pohnutý osud, v rokoch holokaustu ju deportovali do Terezína, kde pomáhala iným a poskytovala im duchovnú aj fyzickú podporu. Neskôr ju deportovali do Osvienčimu. Tam bola zavraždená koncom roku 1944, mesiac pred oslobodením. Jej osud bol dlhé desaťročia neznámy, pretože archívne materiály, ktoré sa jej týkali, ležali vo východonemeckých archívoch.

Ako vidíte možnosti rozvoja liberálneho judaizmu u nás? Koho chcete osloviť, akú cieľovú skupinu? Chcete nadviazať na tradície predvojnovnej neologickej obce v Bratislave?

Väčšina tunajšej židovskej komunity pozostáva zo vzdelaných ľudí. Sú absolventmi univerzít, poznajú cudzie jazyky. Mnohí z nich sú v obci len nominálne, sú členmi obce, ale nezúčastňujú sa na jej aktivitách. Ale jedná sa o ich deti. Judaizmus nemá šancu ovplyvniť tých, ktorý nechodia do komunity. Nominálni členovia a hlavne ich potomkovia predstavujú potenciál tých, ktorých môže osloviť liberálny judaizmus. Keď sa nebudú aktívovať

teraz, tak stratíme ich deti a ich vnukov. Šimon Peres mal pravdu, keď povedal, že Židom je ten, koho vnuci sú Židia. V Bratislave rovnako ako na Ukrajine platí, že počet aktívnych členov je oveľa menší ako počet členov obce. Takže potenciálne osloviteľných osôb je veľa.

Čo sa týka predvojnovnej neologickej obce, nepoznám jej históriu a aj to, čo viem, som sa dozvedel až tu. Viem, že jestvujú rozdiely a lokálne špeciality. Prejavuje sa to už v terminológii. V Uhorsku sa hovorilo o neologickom judaizme, v Nemecku o reformnom. Neologický viac zdôrazňoval tradíciu, reformný akcentoval modernu. V Rusku a teda aj na Ukrajine bol liberálny judaizmus rozšírený medzi Židmi, ktorí boli bohatí a pomerne vzdelaní. Mnohí študovali v Európe a po návrate do Ruska žili mimo pásma osídlenia (ktoré vtedy väčšina Židov nemohla opustiť), vo veľkých mestách, Moskve, Petrohrade. Neobliekali sa ako Židia, nenosili bradu, žili medzi Rusmi, stýkali sa s ruskou inteligenciou. To ich silne ovplyvnilo.

Ako by ste komentovali kritiku, že v povojnovom období máme v Európe veľa rabínov, ale málo obcí a málo veriacich?

Rabín nie je kňaz, je to len študovaný špecialista. V minulosti boli rabínmi bohatí ľudia, pretože to nebola činnosť, ktorá by prinášala do rodiny dosť peňazí. Známe sú prípady, keď veľmi nadaným jednotlivcom rodičia alebo rodina nedovolili študovať za rabína. Napríklad Moses Mendelsohn alebo Rambam. Rambama živil jeho brat a po jeho smrti sa musel Rambam venovať povolaniu lekára, aby uživil rodinu. Hovorí sa, že mnohé povolania, napríklad sudca alebo bankár, sú lukratívnejšie ako rabín. Môžete byť dobrým sudcom alebo dobrým bankárom, ale pritom zlým človekom. Ale nemôžete byť zlým človekom a dobrým rabínom.

Rozhodnutie stať sa rabínom je osobné a rovnako osobné je rozhodnutie každého Žida navštíviť nejakú synagógu, prípadne nenavštíviť žiadnu. To, že máme teraz viac rabínov, zvyšuje možnosť voľby, a to je dobre.

Posledná otázka: Prečo Slovensko, Bratislava? Chcete tu trvale zostať?

Prečo nie? Áno, chceme tu zostať.

Prajem vám veľa úspechov a dakujem za rozhovor.

JARO FRANEK

CHARLIE HEBDO A ŽIDÉ

(dokončení ze str. 3)

zahynulo šest lidí. „Jsem antisemita od chvíle, co Izrael začal shazovat bomby. Jsem antisemita a nebojím se to přiznat. Půjdu čmárat hákové kříže po zdech... Chci, aby každý Žid žil ve strachu, pokud není propalestinský. Ať chcípnu! Už mě pěkně serou... Zasloužili by všichni eutanázií...“ A řeč plná vulgarismů a nenávistných výlevů pokračovala. Siné se sice tehdy veřejně omluvil, ale pachut zůstala.

HUMOR O ŽIDECH A PROTI NIM

Afěru Siné jsme tu připomněli tak podrobně proto, že dobře ukazuje, v jakých mantinelech se diskuse o hranicích mezi pouhou provokativní „nekorektností“ a rasistickým podněcováním ve Francii už dlouhé roky pohybuje. Pochopitelně není pravda, že by se *Charlie Hebdo* židovským tématům vyhýbal. Z karikatur na titulní straně časopisu obíhá dnes média například ta, na níž pod nápisem *Nedotknutelní 2* tlačí ortodoxní Žid muslimského duchovního a oba varují: „Nám se posmívat nebude!“ a „nebo jiná, na níž rabín, biskup a imám krácejí bok po boku a volají: „Je třeba zahalit *Charlie Hebdo*!“ Pokud tyto kreslené vtipy mířily na církevní či náboženské struktury obecně, další už se střefovaly do samotných Židů, do jejich náboženských tradic, do politiky Státu Izrael anebo reagovaly na aktuální události. Setkáme se tu s různým typem humoru, od žertů bořících tabu holokaustu, jako je slovní hříčka vložená do úst rozjařenému Hitlerovi („Nazdárek, Židi, jak to šlapete?“ – „Ča gaze“ však může znamenat i „Jak to plynuje?“), přes ironizaci židovských náboženských příkázání (mohel stojící nad plačícím chlapečkem říká: „Musíme využít chvíli, dokud máme navrch“) až po kritiku izraelské politiky (Netanjahu prohlašující: „Uznání palestinského státu... je vážnou překážkou pro uznání palestinského státu!“ anebo izraelský voják probodávající bajonetem Palestince, který se do něj chystá vrazit nůž, oba stojí na hromadě mrtvol a celou scénu korunuje nápis: „Izraelci a Palestinci, zastavte to! Bůh neexistuje!“).

Humor *Charlie Hebdo* uměl být velmi tvrdý, pokud šlo o kritiku izraelské politiky. Pacifistický levicový kreslíř

a poslední šéfredaktor časopisu *Charb*, jeden ze zavražděných, například v rámci série „ilustrovaná Tóra – příkázání na každý den“ publikoval kresbu, kde se pod příkazem „neutiskujte slabé“ objevuje muž, zřejmě Izraelec, střílející do neozbrojené arabské stařeny s výkřikem: „Tumáš, ty Goliáši!“

O spravedlnosti či nespravedlnosti tohoto levicového, silně kritického pohledu na Izrael samozřejmě mohou být vedeny spory, jistě však zde nebyla překročena hranice nenávistné obsese, jaká je vidět například u nechvalně známého komika Dieudonného (v *Charlie Hebdo* opakovaně vysmívaného), a neobjevují se tu ani pradávne a moderní stereotypy zaměřené proti Židům. To naopak neplatí pro parodicky koncipovanou brožuru *Shoah Hebdo*, která nám tak nabídne dobré srovnání. *Shoah Hebdo* napodobuje grafiku *Charlieho* i styl jeho kreslířů tak zdatně, že se francouzská i světová média nechala opakovaně zmýlit a vydávala ho za zvláštní číslo tohoto časopisu (později tento omyl koloval i na sociálních sítích). Jeho autorem je ovšem známý antisemitský kreslíř Joe Le Corbeau a vtipy se vesměs točí kolem zpochybňování holokaustu, jeho údajného spojení s „dolary“ a s politikou, ztotožňování sionismu s nacismem a podobně. Ilustrativním příkladem je parodie známé obálky *Charlie Hebdo*, na níž se kreslíř vášnivě líbá s muslimem a nad nimi se skví nápis: „Láska je silnější než nenávisť.“ Stejný nápis, doplněný ovšem navíc o titulek „judeonacismus“, zdobí v *Shoah Hebdo* kresbu, kde se před branou Osvětami takto líbá ortodoxní rabín s nacistou v uniformě. Všechny tyto kreslené vtipy nápadně připomínají otfresné karikatury, které soutěžily v iránském festivalu „kresleného humoru o holokaustu“.

KOREKTNOST, NEKOREKTNOST A NENÁVIST

Že se světová média nechala splést a obálku *Shoah Hebdo* bez přemýšlení zařadila mezi příklady „provokativní satiry“ časopisu jen proto, že *Charlie* se přece nebojí kontroverzních témat, je –

domnívám se – příznakem hlubokého nepochopení podstaty věci. V médiích se po útoku strhla debata o svobodě slova a jejích hranicích, stoupenci korektnosti se pustili do křížku s jejími kritiky a ze zřetele se vytratil jak samotný humor, tak i schopnost rozlišit, kdy se katarzní smích mění ve zlomyslné posměvačství a šíření nenávisti.

Obojí má přitom hranice, které jsou možná do jisté míry závislé na míře vhledu a na osobní citlivosti, ale v obecné rovině vystihují problém celkem jasně. Kreslený humor ve službách ideologie totiž na rozdíl od autentické satiry postrádá vtip, pointu, moment překvapení či prozření – posiluje jen stereotypy (v horším případě ty zcela lživé) a utvrzuje čtenáře v jeho vlastních pravdách. Tato charakteristika překvapivě spojuje propagandistický humor komunistického *Dikobrazu*, antisemitské kreslené vtipy kreslířů z řad radikální levice i pravice a dokonce i karikatury Mohameda z dánského deníku *Jyllands Posten*. Dále pak nenávistný humor cílí na celá etnika, sociální skupiny či náboženství: Mohamed s bombou místo turbanu, jak ho zveřejnil dánský deník, chce přesvědčit čtenáře

Vlevo: *Charlie Hebdo*, nezodpovědný žurnál. Vpravo: *Konec legrace!* Zodpovědný žurnál.

že o zavrženíhodné podstatě islámu jako takového. Mohamed plačící nad tím, že „je to těžké být milován hlupáky“, anebo podřezávaný islámským fundamentalistou jako „nevěřící pes“ chce ukázat pravý opak – že isla-

misté rozsévající smrt se odchýlili od toho, co je podstatou jejich víry.

Zavražděným karikaturistům z *Charlie Hebdo* se většinou dařilo proplouvat mezi úskalím přehnané korektnosti na jedné straně a konzervativní úcty k posvátným fetišům různých ideologií na straně druhé. Jistě i židovského čtenáře mohly mnohé jejich vtipy zabolet, tak jako jiné se bolestivě dotkly třeba katolíků nebo muslimů. Nikdy však nešlo o humor antisemitský, islamofobní anebo jinak rasistický či nenávistný, nikdy v něm nešlo o prvoplánové urážení – jen nastavoval křivé, groteskní zrcadlo naší společnosti a nutil nám smát se každému fundamentalismu, který se příliš zhlížel ve vlastních pravdách a bral se smrtelně vážně.

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

RYTMUS A TVÁŘ BÍLÉHO MĚSTA

Pavlna Schultzová zachycuje všední dny v Tel Avivu

Pavlna Schultzová (nar. v Praze v roce 1978), vystudovala politologii na FSV UK, od roku 2008 žije v Izraeli. Absolvovala dvouletý studijní program školy fotografie v jižním Tel Avivu, poté kurz dokumentární a street fotografie, v němž ji učili např. Alex Levac a Felix Lupa. Před necelým rokem založila blog From Tel Aviv (www.fromtelaviv.com), jehož cílem je zachytit atmosféru tohoto města. V Tel Avivu se zúčastnila skupinové výstavy *Red, White and View* a v rámci kolektivu Punkum vytvořila řadu snímků zachycujících život v Tel Avivu. K nim patří i soubor *tlv24*: ve spolupráci s architektem Danny Zissem vybrala několik míst ve městě, která fotografovala v různých obdobích dne. Cykly *Pláž*, *Dizengof*, *Kiosk*, *Habima* a *HaCarmel* nyní představuje i v Čechách. Po instalaci v Brně jsou její fotografie vystaveny do 27. února v prostorách Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea v Maiselově ulici 15. Poté budou jako putovní výstava izraelské ambasády k vidění i v dalších městech.

Při pohledu na snímky Pavlny Schultzové nás okamžitě napadne, jak hluboce jsme již ovlivněni médií a zobrazováním Izraele jako země plné konfliktů a násilí, v níž jako by neexistoval normální život. Na jejích fotografiích vidíme město v jeho vnitřní harmonii, kterou našťastí neur-

čují události neobvyklé (i když teroristické útoky se odehrály a bohužel odehrávají i zde), ale ty přirozené, všední a osobní. Nejsou to snímky akční, po-

Zima v Tel Avivu, 2014

hyb je v nich však přítomen: především chůze, ale také jízda na kole, na motorce, na skejtu, vlnění moře či vanutí větru. Lidé na fotografiích očividně nespěchají, sami se řídí svým rytmem a mají svůj cíl: mladík nese kytici své milé, chlapec dobíhá míč, maminka tlačí dět-

Z cyklu Pláž, 2014.

ský kočárek, muži odnášejí nákupy z trhu a psi sledují stopy svých kamarádů.

Určitě stojí za to nalézt si na internetu fotografčin blog a prohlédnout si

desítky snímků věnovaných Tel Avivu z nejrůznějších úhlů pohledu. Zachycuje na nich nejen rozmanité obyvatele města, ale také kočky, holuby a psy, lidské a zvířecí stíny, světelné odlesky na hladině moře či kaluží, telavivské lavičky a jejich denní i noční návštěvníky. Pro cyklus *Muži s křídly* (Wingmen) nafotografovala P. Schultzová devět pamětníků bojů o nezávislost Izraele, letců (či leteckých techniků) původem z Československa: devět výrazných typů a právě tolik pozoruhodných osudů.

Oddíl o kioscích uvádí fotografka titulkem „Malé věci někdy vyprávějí velké příběhy“. To se ovšem netýká jen snímků s kiosky, obecně je Schultzová vypravěčka velkých příběhů skrze všední a zdánlivě nenápadné obrazy. „Nejsem válečná fotografka,“ říká a přiznává, že lituje, že v létě během války v Gaze a při raketových útocích na Tel Aviv nevyužila příležitost a nefotografovala obyvatele města shromážděné v krytech.

Ale to je právě na jejích fotografiích cenné: vyhýbá se sebemenšímu náznaku senzacechtivosti či ideologičnosti, s pozoruhodnou technickou a kompoziční citlivostí zobrazuje místa, která zná, má ráda a ponechává jim jejich vlastní život, do kterého nijak nevstupuje, neruší ho a neovlivňuje. Jako bychom se spolu s ní přímo ocitli na telavivských ulicích, na plážích, na lavičce ve stínu stromů či přicházeli na šálek kávy ke starému dřevěnému kiosku.

(am)

MAKOM ZE – TOTO MÍSTO

Velkorysý projekt s problematickými výsledky

Cestuješ krajinou z větší části vyprahlou, místy však zelenající se, osázenou olivovníky, citrusy, pomerančovými. Tu a tam jako připomínka dávných časů mohutný cedr. Rozeklané skály a divoké

strže, zvětralý kámen přeměněný v prach, který jako hustý koberec pokrývá zem. Slunce nemilosrdně žhne, jako by chtělo vydat ze sebe co nejvíce, protože brzy zapadne a chlad a tma zahalí vše svým závojem. Putuješ pouští, kde jemný písek tiše

šelestí pod nohama, a pak zase z vrcholů hor obhlížíš na pohled pustou zem. Přesto máš dojem, že důvěrně znáš ty zdánlivě nehostinné končiny. Máš zjištěné smysly, uvědomuješ si význam místa. Ano, je to biblická krajina, v níž kázali Proroci, v níž vzniklo židovské náboženství a později i křesťanství. Dnes opět Izrael. Země plná života a kvasících myšlenek, plná neklidu a nepochybně i rozporů, přesto však velmi inspirativní místo.

MÝTY A STEREOTYPY

Jednoho dne však vznikne projekt, ve kterém se má pokusit dvanáct předních světových fotografů překročit mýty a stereotypy a zachytit tuto oblast v celé její složitosti – její historii, území, obyvatele, každodenní život a význam, jež má pro celý zbytek světa. Tak vznikly během několika měsíců tisíce fotografií. Z té obrovské záplavy materiálu byla menší část vybrána pro putovní výstavu, jejíž obsah pravděpodobně podle kurátorů naplňuje ideu plánovaného záměru. Vznikl tak podivný splepenec umně vytvořených fotografických obrazů, neživých, mnohdy zcela vylidněných kompozic, které podle záměru autora jsou orámovány tím, co na snímku není, co tvůrce z předmětu svého zájmu vyloučil. Zobrazené se tak stává pouhou neživou kulisou, která má na míle daleko k předestřenému záměru. (Vrak auta na dně kráteru v Negevské poušti, mrtvý dravec s rozpaženými křídly, mrtvá ovce v náručí ženy, sudy a pneumatiky v opuštěné ulici se stráž-

ními věžemi a ostatním drátem...) Josef Koudelka si jako symbol země vybral zeď, kterou musel Izrael vybudovat na ochranu svých občanů před teroristickými útoky vedenými z palestinských území. Dle

vlastních slov nestrání ani jedné z obou stran. Popisky pod jeho panoramatickými snímky však mluví jasnou řečí a nepotřebují další komentář. Na rozdíl od něho si myslím, že zeď prostě chrání občany demokratic-

kého státu před násilím a terorem společnosti plného předsudků, nenávisti a nevěle k jakékoli rozumné dohodě. (Saúdská Arábie staví zeď na hranici s Iráskem a žádné větší emoce to nevybuzuje.) Na jedné z Brennerových prací vidíme zachycenou rozvětvenou rodinu zřejmě ortodoxního rabína u jídelního stolu starosvětsky zařízené jídelny. Momentka by mohla pocházet i z počátku 20. století z jakéhokoli místa na světě, kde se prolínala křesťanská tradice s židovskou. Rodina si je vědoma, že autor fotografie vytváří oficiální portrét. Všichni se dívají do objektivu a tváří se tak, jako se tváří většina lidí,

kého formátu od Jeffa Walla jsou zachyceni beduínské sběrači oliv, kteří přespávají pod otevřeným nebem u olivového háje v Negevské poušti. Na kopečku nad hájkem se z probouzejícího se dne vynořuje zlověstná, nemá budova věznice. Jak často asi přespávají bývalí kočovníci poblíž věznice? Vskutku složitá symbolika a hluboký průnik do atmosféry země, pro jejíž jedinečnost postrádá zřejmě autor cit. Fotografie Fazala Sheikha, které z leteckých záběrů zobrazují stopy zmizelých beduínských vesniček, jsou sice z estetického hlediska krásné, nevysvětlují však důvody jejich zániku. (K podobné destrukci kočovných sídel a společenství žijících na okraji dochází průběžně v celém světě, aniž by se to vydávalo za charakteristický rys té které země.)

KOČOVNÍCI DOKOČOVALI

Velkorysý projekt, který financovala řada soukromých donátorů, se zcela jistě v uměleckém a sběratelském světě patřičně finančně zhodnotí, výstava dále poputuje do Tel Avivu a pak do dvou amerických muzeí, aby nakonec vyrazila na čtyřroční turné po všech kontinentech. Každý ze zúčastněných fotografů navíc ze svého rezidenčního pobytu v Izraeli vytěžil vlastní monografii, která se v rámci turné bude prodávat. Kočovníci dokočovali, místo nich se na pouť světem vydává výstava, jejíž pohled na Izrael – jeho historii, obyvatele, každodenní život a význam, který tato

když vědí, že jsou fotografováni. Jaké je skryté poselství momentky, co nám tím autor sděluje? Že by tím vyjadřoval rozdíl mezi žitím za zdí a životem v prostoru zdí obklopeném, který se na pohled jeví jako bezpečný přístav, jehož se žádné vnější události nedotýkají? Na jediné vystavené fotografii vel-

země má pro zbytek světa, je značně pokřivený, výstava, která o duchovním významu a atmosféře místa nevypovídá takřka nic.

This Place (24. 10. 2014 – 2. 3. 2015) Centrum současného umění DOX, Poupětova 1, Praha 7.

JAN PLACÁK

HAND IN HAND

S Natašou Dudinskou o židovsko-arabské škole v Jeruzalémě

Politoložka, režisérka a scenáristka Nataša Dudinská se narodila v Košicích, od roku 1994 žije v Izraeli; v Praze uvedla nedávno svůj dokument *Gisi*. V rozhovoru se věnujeme činnosti školy *Hand in Hand* v Jeruzalémě, na niž byl v listopadu 2014 spáchán žhářský útok a již navštěvuje i Natašina dcera Hagar.

Kdy škola Hand in Hand vznikla?

Jeruzalémská škola vznikla roku 1998, už to bude 17 let. Kromě ní existují pod nadací Hand in Hand ještě školy v Haifě, Jaffě, Galileji a ve Wádí Ara. Vyžádali si ji lidé, kteří si řekli, že co jiného by mohlo napomocet židovsko-palestinskému soužití než škola, do které by chodily židovské a arabské děti. Aby se od malička naučily žít spolu, domluvit se svými jazyky, navzájem se respektovat. Naše dcera Hagar do ní nastoupila jako tříletá do školky, právě v době, kdy vypukla intifáda. Tehdy to byl velký test, zda škola vydrží. Lidé se na nás někdy dívali skrz prsty, hlavně když došlo k nějakému teroristickému útoku. Ale vydrželi jsme.

Jací lidé ji zakládali? Je to soukromá škola?

K zakladatelům patří vzdělanější Židé a Arabové. Je mezi nimi třeba profesor sanskrtu na Hebrejské univerzitě nebo významný palestinský právník. Je uznána jako státní škola, rodiče jen každý měsíc doplácí 500 šekelů na výdaje navíc, protože je zapotřebí víc učitelů i učebnic v hebrejštině a arabštině a speciální učební materiály. Když se začínalo, chodilo do ní 20 dětí, dnes v ní studuje jen v Jeruzalémě 624 dětí, celkem však asi 1400, od školky až po maturitu a některé ročníky mají i dvě třídy. Zpočátku se stávalo, že při přestupu na druhý stupeň hodně židovských dětí odcházelo, zůstávaly jen arabské. Bylo nám to líto, a tak jsme se snažili sehnat lepší učitele, vyměnili se i vedení. Zkrátka chvíli trvalo, než se ze školy založené na nějakém ideálu stala i pedagogicky dobrá, dokonce vynikající škola.

Jaký je poměr židovských a palestinských dětí?

Víceméně půl napůl, polovina židovských a polovina palestinských dětí, pár

jich je ze smíšených rodin. Naučí se tam oba jazyky, i když je pravda, že arabsky sice rozumějí, krásně píšou i mluví, ale ne tak dobře jako hebrejsky. Hebrejšтина je prostě silnější, je to jazyk většiny, o přestávkách se děti spolu baví hebrejsky. Arabské děti se tam hebrejsky naučí perfektně, bez přízvuku, ony vědí, že to je jazyk, který musejí ovládat. Židovské děti tuhle motivaci pro arabštinu nemají.

Osvědčila se představa, že si děti budou rozumět, a tím nemyslím jen na jazykovou stránku?

To bylo to hlavní: aby se poznaly, skamarádily se, poznaly a respektovaly odlišné kultury. A to se povedlo. Učí se jak Tanach, tak Nový zákon, tak Korán. Neberou to jako náboženství, ale jako součást kultury, jako základní příběhy svých kultur. Znájí všechny hlavní židovské, muslimské a křesťanské svátky, ale složitější to je s národními svátky a s historií, učí se tam dvě historie, dva narativy... Tyhle děti se od malička učí, že není jen jedna pravda.

Jak se třeba učí o izraelské nezávislosti, což je pro Palestince současně Nakba, národní katastrofa?

Pamatuji se, jak se o tom učila Hagarka ve školce, předváděli si to na fazolích a hračku, které se vedle sebe musely vejít na určitý prostor jako různí lidé. Na Den nezávislosti je volno, řada židovských žáků chodí na alternativní oslavu. 15. května, kdy si Palestinci připomínají Nakbu, organizuje škola výlet do jedné z palestinských vesnic, které byly zničeny za války za nezávislost a její obyvatelé dnes žijí v utečeneckých táborech. Výlet není povinný, ale obvykle se ho účastní většina komunity.

Na Jom-hašoa všichni spolu stojí minutu ticha při školní ceremonii, spojené s uměleckým programem, a také tráví den studiem tématu šoa. Na Den padlých v izraelských válkách se palestinské děti mohou rozhodnout, jestli se zúčastní oficiálního ceremoniálu – většinou se neúčastní, hlavně ty starší.

Jsou mezi dětmi konflikty?

Samozřejmě že jsou. Vlastně doopravdy se hádají až teď, když jsou starší a v pubertě a radikalizují se. Hodně se zabývájí politikou a svou identitou, to je jejich hlavní téma. Řeší, hlavně kluci, co se stane, až půjdou do armády, zda spolu ještě budou moct kamarádit, a uvažují i o tom – to zase hlavně holky, zda do armády vůbec půjdou. Ale pořád spolu dokážou debatovat, navzájem si naslouchat, to je úžasné, a mimo tuhle školu se to vidí zřídka. Jsou hodně přemýšlivé.

Jak žáky a studenty vnímá okolí nebo děti z jiných středních škol?

Začíná to být problém, protože v Izraeli vzrůstá rasismus. Když tyhle děti jezdí autobusem ze školy a mají na sobě uniformu, což je tričko a nápis v hebrejštině a v arabštině, lidi je občas urážejí, odplivnou si před nimi, nadávají jim, že jsou levičáci a zrádce, že se baví s Araby. Nebo když Hagar začala chodit do tanečních, její nové kamarádky nechápaly, jak se může kamarádit s Arabkami, jak to, že se jich nebojí. Protože obecně platí, že co Arab to terorista.

Jedna ze tříd školy *Hand in Hand*. Foto archiv.

Souhlasila bys se spisovatelem Sajjidem Kašou, že Židé izraelské Araby v podstatě nepřijímají?

Jistě. Ostatně jeho dcerka chodila s Hagar do školky. De iure mají tito lidé rovnoprávné postavení, ale de facto to tak není. Stačí, že máte arabské jméno, a už vás nevezmou do práce, nepronajmou vám byt. Jako Arab jsi vždy podezřelý. Mimochodem Kašua napsal také skvělý televizní seriál, jmenuje se *Arabská práce* (což je synonymum pro levnou, nekvalifikovanou nádeničinu) a dávala ho izraelská komerční televize v hlavním čase! Lidi se u něj výborně bavili, protože on je vynikající v tom, že si dokáže dělat legraci sám ze sebe – má takový židovský humor (někteří Palestinci si na *(pokračování na str. 19)*

ZVLÁŠTNÍ ZACHÁZENÍ

Vyšla kniha Adama Drdy o rodinném táboře v Osvětimi

Na sklonku loňského roku vydala edice Revolver Revue 250stránkovou knihu Adama Drdy s názvem *Zvláštní zacházení. Rodinný tábor terezínských Židů v Auschwitz II. – Birkenau*. Autorem – novináře a dokumentaristu známého především z práce na dokumentárním cyklu *Příběhy 20. století* – vedl k jejímu napsání zářející fakt: totiž že osud československých Židů během holokaustu, a především existence a vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi není obecně známý a že dosud nevyšla samostatná zásadní historická publikace, která by celkově a v rámci moderních českých dějin obsáhla tragický osud československých Židů během šoa (viz rozhovor s autorem *Rch* 12/2014). Existuje řada knih věnovaných tématu – z nich nejvýraznější je *Terezínská pamětní kniha* (vyd. Nadace Terezínská iniciativa v roce 1995), texty zahrnuté ve sbornících *Terezínské studie a dokumenty* a v knižní edici Institutu TI v nakl. Sefer, historické knihy z produkce nakl. Academia, Kalich, Karolinum a dalších (nejčerstvěji například velmi cenná práce Heleny Petrův *Zákonné bezpráví*), memoáry, deníky atd. Ale souhrnná odborná publikace dodnes – 25 let po pádu režimu, který vzpomínku na tragédii československých Židů cíleně potlačoval – chybí.

Drdův text nepředstírá, že by takovou práci mohl suplovat, ale je fundovaným a čtenářsky vstřícným pokusem provést čtenáře obdobím 1938–1945 tak, jak ho zažívali čeští a moravští Židé. Lidé, kteří byli nedílnou (a často významnou) součástí většinové společnosti se postupně (ale až neuvěřitelně rychle) ocitli v situaci páriů odsouzených k vyhlazení. Jádro knihy tvoří vyvraždění rodinného tábora v Osvětimi v březnu a v červenci 1944, které autor uvádí v širších souvislostech: úvodní část *Z domova do ghetta* přibližuje počátek rasové perzekuce, zavedení protizidovských opatření, deportace do Terezína a život v ghettu. Část druhá – *Rodinný tábor a velké vraždy* se soustřeďuje na klíčové téma a část třetí *Cesty po lágrech*

sleduje osudy těch, kteří vyvraždění rodinného tábora přežili až po jejich – okolím mnohdy nevídaný – návrat domů. Drda využívá svých zkušeností a český holokaust zprostředkovává svědectvími pamětníků, sám čtenáře vede svými vstupy, které shrnují základní fakta a souvislosti. Kombinace svědectví pamětníků a historických faktů se ukazuje jako nejlepší způsob, jak zkušenosti moderních dějin zobrazovat: ze světových historiků ji známe například z prací Anne Applebaumové, Martina Gilberta či Orlanda Figese, u nás z mistrovských *Zapomenutých transportů* Lukáše Příbyla. Drdovo pojetí, opřené o dlouholetou práci s dokumentací vzpomínek přeživších, je mimořádně citlivé, působí naprosto přirozeně: události se zpřítomňují, konkretizují a „zlidšťují“, detaily se vrývají do paměti a skládají celkový obraz. Jako ilustrace jsou použity jednak dobové snímky z rodinných archivů a z Židovského muzea, jednak fotografie Radovana Kodery z cyklu *Stopy holocaustu*.

Z pohledu vstřícnosti ke čtenáři lze snad knize vytknout jen jediné: že zmiňovaná svědectví, jež tvoří podstatnou část textu, jsou vysazena hůře čitelným kurzivním písmem. Ale to je opravdu jen poznámka na okraj. Následující ukázka je (mírně) krácenou kapitolou, věnovanou poměrně málo známým přípravám na vzpouru, o níž se uvažovalo po vyvraždění 3792 osob v březnu 1944. Tehdy už bylo zbylým Židům v rodinném táboře (asi sedmi tisícům lidí) jasné, že stejný osud čeká i je. A konec jejich šestiměsíční lhůty se blížil.

KONEC KARANTÉNY

V červnu 1944 žili již lidé v rodinném táboře v soustavných obavách, protože – jak líčí Dagmar Fantlová-Lieblová – „každý nějak věděl, že doba, která nám ještě zbývá, je velice krátká, protože každý očekával, že to, co se stalo se zářijovým transportem, se potom v červnu stane s námi. Takže byla taková nejistota, nervozita. Já vím, že

pro mě to byl takový zvláštní pocit, protože když je člověku patnáct, tak si neumí představit... prostě, neuměla jsem si představit, že se odtamtud dostaneme – a na druhé straně jsem si neuměla představit, že teď všechno skončí. Vzpomínám, jak jsme si říkaly: ‚Ted' už nikdy neuvidím stromy, neuvidím les, nikdy nepojedu vlakem, všechno tady prostě končí.‘“

Odboj v BIIb se tehdy soustředil kolem nemocničního a dětského bloku. Různými způsoby se do něj zapojili komunisté, sionisté i lidé, kteří nepatřili k žádné politické skupině, ale nechtěli se nechat zabít bez odporu. Politická orientace zřejmě v přípravě vzpoury nehrála zásadní roli, ale zároveň se zdá, že komunisté byli nejorganizovanější a měli nejlepší spojení do dalších částí Birkenau. Sionisté v BIIb byli zásadně oslabeni březnovou vraždou. Plán vzpoury nepočítal s bojem u plynových komor, nýbrž přímo v táboře. Miroslav Kárný v jedné ze svých prací cituje Stanislava Steindlera, který připravovanou akci popsal takto: „*Bude-li po uplynutí šestiměsíční lhůty v Birkenau vyhlášena totální táborová uzávěra, znamená to bezprostřední vraždění. Pak povstane celé osazenstvo rodinného tábora, zapálí bloky a se svými primitivními zbraněmi se pokusí probít se řetězy stráží i ostatním drátem. I kdyby uniklo jen několik vězňů, ba i kdyby zahynuli všichni, je to lepší osud nežli zemřít bez boje. Doufali jsme též, že se nám podaří podnítit i vězně ostatních táborů, aby se přidali ke vzpouře.*“ Podobně popsal plány v BIIb i Hugo Lengsfeld (po válce přijal jméno Pavel Lenek): „*Na daný povel gongem měly být zapáleny bloky, mělo se využít nastalého chaosu k útoku na SS a k pokusu o únik. Heslem bylo, že je lepší dát se v boji zastřelit než se nechat udusit plynem, a že kdyby výsledkem byl jen jeden mrtvý esesák, stálo by to za to.*“

Kárný také cituje svědectví lékaře Alfréda Mílka. Vzpoura se částečně připravovala na „jeho“ infekčním oddělení v nemocničním bloku, mimo jiné proto, že se tam kvůli možné nůžce báli chodit důstojníci SS. Pod palandami prý lékaři skrývali krumpáče, motyky, sekery a štipací kleště,

Mílek měl i nůž, další schovávali benzin a petrolej, aby bylo čím zapálit baráky. V každém bloku byla připravena sláma a staré hadry, případné zapálení baráku měl vždy zajistit určený vězeň – člen odboje; „podpalovačů“ bylo šestnáct (jeden z nich si pomocí medikamentů vyrobil dokonce primitivní granát, zřejmě jedinou výbušninu, která v BIIb byla), spojku mezi nimi dělal zmíněný Hugo Lengsfeld. Střelné zbraně odbojářů nezískali, snad – podle výpovědi Zuzany Růžičkové a Jiřího Fraňka – byla v táboře jedna pistole. Alfréd Mílek také zaznamenal, že při jedné z tajných porad došlo ohledně povstání ke sporu, protože část lidí nechtěla riskovat a opustit v kritické chvíli příbuzné.

Kdo všechno by se ke vzpouře v BIIb přidal a kolik Židů původem z jiných než českých zemí bylo do plánu zasvěceno, se už dnes nedá zjistit, stejně jako je těžké určit, kdo všechno k odboji patřil a jak významnou roli při přípravách sehrál. Odbojářů byli navíc organizováni po trojicích – každý znal jen toho, kdo mu dával zprávy, a toho, komu zprávy předával. Spojkou lékaře Alfréda Mílka ke komunistickému odboji v Osvětimi byla Růžena Lauscherová, dalším „hlavním“ komunistickým odbojářem v BIIb byl právě Lengsfeld-Lenek.

Věra Duxová-Hájková, která také navázala kontakt s komunistickým podzemím v Birkenau, napsala, že příprava povstání jí pomáhala žít. Říkala si, že i kdyby se jí během vzpoury nepodařilo uniknout, raději se nechá zastřelit nebo vběhne do elektrických drátů, než aby ji odvedli do plynové komory: „Nemohu říct, že by mne byla opustila hrůza z kouřícího krematoria, ale vyprchala ze mě panika. Moci si zvolit způsob smrti bylo téměř osvobozující východisko. Jen jsem si říkala, že do těch drátů vběhnu asi pozpátku. Ale pak bylo stejně všechno jinak.“ Naděje na přežití a na útěk se v případě vzpoury skutečně jevila jako mizivá. Jiří Franěk byl přesvědčený, že by povstání skoro nikdo nepřežil: „Představme si zcela reálně situaci,

hoří bloky, lidé zmateně pobíhají, podařilo se vybít dráty, několik opovážlivců se vrhá proti ozbrojeným strážím, za několik minut nastupují pohotovostní oddíly se psy, plamenomety a s kulomety. Kolik bezbranných lidí může zabít jeden kulomet?“ Podle Ruth Bondyové existoval plán prorazit bránu BIIb parním válcem, používaným při stavbě silnice, „Lágrovky“. Ale i kdyby se to zdařilo, co potom? „*Krčení ramen. V dřevácích a rozdrbaných vězeňských šatech, bez peněz, osobních dokladů a kontaktů nebylo kam utéct. Nalevo se nacházel karanténní tábor, napravo tábor maďarských žen; dál stál mužský lágér s cikánským táborem naproti; přes cestu byl tábor SS a na*

Na cestě k plynovým komorám, Birkenau, 1944. Foto archiv ŽMP.

druhé straně vedla cesta k plynovým komorám a k vlaku. A všude kolem soustředěné řetězce strážních vězňů.“

[...] Přes to všechno, přes mizivé šance, které Židé měli, si byl Jiří Franěk zcela jistý, že kdyby šel celý prosincový transport do plynu, k povstání by došlo: bylo připravené a lidé byli odhodlaní.

Karanténa vypršela prosincovému transportu 20. června. Anna Kovanicová-Hyndráková se v rodinném táboře potkala se spolužačkou Margit Barnaiovou a „večer před tím, než uplynula lhůta [...], chodili jsme spolu po Lagerstrasse a ona mi říkala, že zítra jde do komínka, a sedne-li mi na nos saze, že to bude ona. Věděli jsme, že když půjdou do plynu oni, půjdeme za několik týdnů za nimi. [...] Kritická noc ale přes všechno očekávání proběhla normálně, nic se nestalo, ráno jsme jako obvykle museli na apel. Když píšu ráno, myslím tři až čtyři hodiny ráno.“

Vzpouře se tedy zatím nekonala, vyčkávalo se. Ten den – 20. června – však příslušníci SS vyvedli v „kmenovém“ táboře Auschwitz I. z vězeňské cely Jakoba Edelsteina, naložili ho do auta a odvezli ke krematoriu číslo 3. Potom přivezli z rodinného tábora tehdy nemocnou Miriam Edelsteinovou a jejich syna Arjeho. – Podle svědectví jednoho z polských vězňů zastřelili před Edelsteinovými očima nejdřív jeho syna a manželku, pak byl zavražděn i někdejší „židovský starší“ terezínského ghetta. Ve stejný den Němci v Birkenau zabili i několik Edelsteinových spolupracovníků. Datum této vraždy – zvláštního zacházení – mohlo být těžko náhodné a lze snadno dojít k závěru, že

byl symbolicky zabit představitel terezínských Židů a jeho blízcí ve chvíli, kdy v rozporu s původním plánem ještě nebylo vhodné zavraždit ostatní. Nikdo s jistotou neřekne, jestli měl i celý prosincový transport skutečně původně předepsanou šestiměsíční karanténu a po ní Sonderbehandlung, avšak Edelsteinova vražda tomu nasvědčuje. Proč by se měla karanténní lhůta vztahovat jen na něj a jeho blízké? Jistě, je možné říct, že Němci potřebovali Edelsteina udržet

šest měsíců při životě pro případ, že by se jim ještě hodil z propagandistických důvodů. Pak by ho však těžko zabíjeli tři dny před inspekcí delegace Mezinárodního červeného kříže v Terezíně – snad by spíš vyčkali, jak inspekce dopadne. Logiku by naopak měl odklad plánované velké vraždy prosincového transportu: Němci věděli, že Zpráva Vrby a Wetzlera na chystanou likvidaci upozorňuje, a potřebovali se před inspekcí pojistit – co kdyby delegace o osud terezínských Židů v „pracovním táboře“ Birkenau projevila zájem? Možné je všechno. Možné je i to, že Edelsteinova vražda byl sadistický žert.

Adam Drda: Zvláštní zacházení. *Vydala Revolver revue*, www.revolverrevue.cz v roce 2014, 256 stran, fotografická příloha, pevná vazba. Doporučená cena 295 Kč.

REVITALIZACE NEKONČÍ

FŽO získala další evropský grant na židovské památky

V květnu a v červnu minulého roku bylo slavnostně otevřeno patnáct významných židovských památek, které se Federaci ŽO podařilo díky projektu 10 hvězd – Revitalizace židovských památek v ČR rekonstruovat, restaurovat a doplnit tematickými expozicemi. Kdo měl někdy s uskutečněním projektu financovaného převážně z grantů EU co do činění, potvrdí, že investovat v poměrně krátké době 280 milionů Kč do památkových objektů je technicky i administrativně velmi komplikovaný úkol, zejména když práce probíhají na deseti místech České republiky současně. Občas se zdálo, že se úkol pohybuje na samé hranici možností takové malé instituce, jakou federace – alespoň administrativně – je. Ale co je podstatné: FŽO v téhle náročné zkoušce obstála a využila ojedinělou příležitost k významnému zlepšení stavu památkového fondu, který vlastní či spravuje.

REVITALIZACE II

Zpřístupněním obnovených památek veřejnosti pro FŽO práce sice nekončí – o synagogy s expozicemi je třeba se starat, udržovat je a zajišťovat v nich návštěvníkový provoz i v následujících

Synagoga v Polici u Jemnice.

letech – ale přece jenom už to nepředstavuje tak hektické nasazení jako v první, tzv. realizační fázi, kdy vše diktují termíny a předpisy. Žádné prázdniny, ale naděje na normální (nebo alespoň normálnější) pracovní tempo a pracovní dobu.

Jenomže člověk miní... Ukázalo se totiž, že by se FŽO mohla – v trochu men-

ším měřítku – ucházet o podobný grant ještě jednou. Znamenalo to realisticky zvážit vlastní (zbývající) síly, během krátké doby připravit novou žádost a zavázat se k časově ještě náročnějším

Revitalizace I – 10 hvězd. Kresba Jiří Stach.

podmínkám než v předcházejícím kole. Tentokrát totiž musí být všechno postaveno, zrestaurováno a nainstalováno během jednoho jediného roku 2015. Času na vlastní práci je ale ještě méně – teprve v lednu 2015 je totiž možné při dodržení všech pravidel vypsat první a hlavní výběrové řízení na dodavatele stavební a restaurátorské části projektu.

Po zevrubném posouzení všech okolností a zejména na základě skutečnosti, že je k dispozici pracovní tým, který má za sebou dobré výsledky a řadu zkušeností z minulého kola, se federace nakonec rozhodla žádost podat. Na konci prosince minulého roku ministerstvo pro místní rozvoj žádosti vyhovělo a přidělilo FŽO grant ve výši 158 milionů Kč.

Stejně jako v prvním případě je i Revitalizace židovských památek II projekt síťový, to znamená, že se realizuje současně na více místech naší republiky, konkrétně na šesti. Je do něj zařazeno šest památkově chráněných objektů ve vlastnictví FŽO nebo některé ŽO: synagogy v Polici u Jemnice, v Písku, Čáslavi, Neveklově a Rychnově nad Kněžnou a rabínský dům v Plzni.

POLICE U JEMNICE

Synagoga v Polici u Jemnice z roku 1759 je dílem zednického mistra Matyáše Kirchmayera ze sousední vsi Kdousova. Prostá stavba ve stylu venkovského baroka je vedle nedalekého židovského hřbitova jedinečným dokladem existence poměrně velké židovské náboženské obce v Polici. Stojí v místech, kde na počátku 18. století vzniklo židovské ghetto, které se do současnosti (zejména z urbanistického hlediska) dochovalo v relativně autentickém stavu. Interiér se svatostánkem na východě, osmibokým řečništěm ve středu sálu, ženskou galerií

na kamenných sloupech a fragmenty stylové výmalby na stěnách stojí za záchranu. Bohoslužby se tu konaly do roku 1900. Krátce před první světovou válkou byl templ prodán majiteli zdejšího panství hraběti Alfredu Vraždovi z Kunevaldu, který ho daroval místnímu Sokolu jako tělocvičnu. Zhruba před deseti lety převedla Sokolská župa Moravské Budějovice nevyužitou a chátrající budovu bezplatně na FŽO.

V rámci projektu bude synagoze navrácena původní podoba a obnoveny všechny alespoň částečně dochované interiérové prvky. Expozice bude zaměřena na specifické okolnosti života venkovských Židů v českých zemích.

PÍSEK

Písecká synagoga v Soukenické ulici byla postavena roku 1872 v orientálním slohu s novorománskými prvky jako náhrada za starší modlitebnu, doloženou ve městě od počátku 18. století. Bohoslužebným účelům sloužila do druhé

Průčelí synagogy v Písku.

světové války, po ní byla využita jako skladiště. V té době byl hlavní modlitební sál rozdělen stropem na dvě podlaží. Roku 1995 byla budova vrácena do vlastnictví Židovské obce v Praze.

I když venkovní fasáda už byla v minulých letech obnovena, představuje rekonstrukce interiéru a navazující restaurátorské práce nejsložitější stavebně-restaurátorský úkol celého projektu. Bude provedena kompletní obnova, demontován vložený strop, obnovena původní okna, podél severní a jižní stěny se zrekonstruují boční křídla dnes zaniklé galerie, dojde k restaurování omítek s dochovanou bohatou malířskou výzdobou. Zničený aron ha-kodeš bude, podobně jako tomu bylo v Mikulově, re-

konstruován podle fotografické dokumentace. Na jejím základě bude také doplněn mobiliář a osvětlení.

Stálá expozice bude věnována synagogální a liturgické hudbě a židovským skladatelům a hudebníkům.

ČÁSLAV

Zdejší synagoga byla postavena v roce 1899. Projektoval ji, stejně jako pražskou Jubilejní synagogu, vídeňský architekt Wilhelm Stiassny. Vzdor dílčím stavebním úpravám v poválečném období se stále jedná o stavbu s velkou řadou dochovaných původních detailů. V prostoru řečniště – výklenku pro aron ha-kodeš – byla pod bílým nátěrem odhalena barevně bohatá celoplošná ornamentální výzdoba. Některé původní a pro památku charakteristické prvky byly v poválečném období sice odstraněny, díky historickým fotografiím jsou však všechny dobře rekonstruovatelné. Po dokončení celkové sta-

Synagoga v Čáslavi.

vební a restaurátorské obnovy bude v synagoze instalována expozice Židů a film, která zachytí podíl a přínos židovských umělců na české kinematografii.

NEVEKLOV

Objekt neveklovské synagogy představuje cennou památku z druhé poloviny 17. století, přestavovanou po požáru v roce 1730, v 19. století a naposled v roce 1910. Bohoslužebným účelům sloužila jako většina českých synagog do druhé světové války. Třebaže budova značně utrpěla novodobými úpravami a nevhodným poválečným využíváním (dílna a skladiště), zůstala doposud dochována ve zřetelné barokně-klasicistní stavební podobě, včetně řady detailů.

Přes úvodní záchranné práce, spočívající v opravě krovu a střešního pláště a v základním zajištění, nachází se dpo-

sud většina hlavních stavebních konstrukcí v havarijním stavu. Pod přemalbami zůstala ukryta i jednoduchá a plně obnovitelná ornamentální malířská výzdoba.

Projekt počítá s kompletní rekonstrukcí objektu a obnovením původních oken a vstupů i zaniklé galerie a schodiště

Barokně-klasicistní synagoga v Neveklově.

i s restaurováním omítek s dochovanou malířskou výzdobou. Podle fotografie bude rekonstruován aron ha-kodeš, mobiliář a osvětlení. Cílem je budovu v architektonických, uměleckořemeslných a výtvarných detailech co nejvěrněji přiblížit původní podobě a funkci.

Stálá expozice představí specifická povolání a řemesla, která Židé v minulosti provozovali.

RYCHNOV NAD KNĚŽNOU

Synagoga v Palackého ulici nedaleko náměstí byla postavena roku 1782 a po požáru v roce 1830 obnovena v klasicistní podobě. Bohoslužby se v ní konaly do druhé světové války, za okupace byla synagoga zničena a její vnitřní zařízení zničeno. Po válce byla využita jako skladiště a prodejna.

V letech 1993–1995 byla rekonstruována do původní podoby. Na jižním prů-

Synagoga v Poláckově Rychnově nad Kněžnou.

čelí byl roku 2002 odhalen památník obětím holokaustu. Průběžnou údržbu i provoz synagogy zajišťuje na své náklady Okresní muzeum Orlických hor.

V rámci projektu bude vyměněn krov, který je v havarijním stavu, provedena generální sanace stropní konstrukce

(v devadesátých letech neopraveno) a vyměněna současná střešní krytina za šindelovou. Důležitou součástí stavebních úprav je rovněž opatření proti vlhkosti zdiva a restaurování poškozených omítek a stavebních prvků.

Synagoga je od roku 1995 využívána jako muzeum. Část expozice je věnována historii a památkám šesti židovských obcí v regionu, na schodišti a ženské galerii se nachází výstava o životě a díle Karla Poláčka. Obě stálé expozice budou doplněny a obměněny.

PLZEŇ

Jedinou nesynagogální památkou zařazenou do nového projektu je plzeňský rabínský dům, postavený zároveň s Velkou plzeňskou synagogou na konci 19. století. Za druhé světové války i po ní tu byla umístěna laboratoř. Po roce 1989 byl objekt vrácen plzeňské židovské obci. Dnes je budova v poměrně

Rabínský dům za Velkou synagogou v Plzni.

neutěšeném stavu – opadává fasáda, je narušený krov a vypadaná střešní krytina.

Stavební obnova se bude týkat především odstranění nevhodných novodobých konstrukcí, vestaveb, přiček, rekonstrukce krovu a výměny střešní krytiny, obnovy malířské výzdoby v určených místnostech, výměny či repasování oken a dveří a obnovy historické fasády. Téma stálé expozice, která bude v rabínském domě instalována, je Židé ve výtvarném umění v českých zemích.

Zájemci o židovské památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, kteří se během roku 2015 vydají po stopách židovské kultury a historie v rámci návštěvníckého okruhu 10 hvězd (Boskovice, Brandyš nad Labem, Březnice, Jičín, Krnov, Mikulov, Nová Cerekev, Plzeň, Polná a Ústětk), se tak mohou těšit na další památky, které budou zpřístupněny v turistické sezoně 2016. Držme si palce, ať všechno dobře dopadne!

Text JIŘÍ DANÍČEK, foto JAN KINDERMANN

TYGROVANÝ VELBLOUD

Zoolog Jisrael Aharoni a jeho pražské zastavení

Náš cyklus o pozapomenutých osobnostech, jejichž osudy jsou spjaté s českými zeměmi, pokračuje Jisraelem Aharonim, který je znám jako zakladatel moderní hebrejské zoologické terminologie a objevitel a iniciátor rozšíření syrského

Jisrael Aharoni.

křečka v Izraeli. Málo se však ví, že jeho cesta k vědecké kariéře nebyla jednoduchá a vedla přes Prahu.

Jisrael Aronovič se narodil roku 1882 v rodině rabiho Josefa Aronoviče, jenž vedl ješivu v městečku Widze na území dnešního Běloruska. Otec však zemřel dříve, než se syn narodil, a matka zesnula, když byly malému Jisraelovi dva roky. Vychovávala jej Malka, babička z matčiny strany. Aharoni na ni vzpomíná jako na zbožnou ženu, jež se modlila i při loupání brambor. Malý Jisrael studoval nejprve v tradičním chederu a později v telzské ješivě.

Právě s babičkou Malkou se pojily Aharoniho první „zoologické“ zkušenosti. K modlitbě ráda připojovala písničku, jejíž sloky začínaly slovy „Jak dělá kohout?“, „Jak dělá vlaštovka?“ a Aharoni později ve svých vzpomínkách napsal, že ačkoli slovům příliš nerozuměl, vyvolávala v něm citlivost ke vztahu mezi Bohem a jeho stvořením.

Po smrti babičky vychovával malého Jisraele opatrovník. Ten rozhodl, že od třinácti let by se měl učit řezníkem (šochetem). Jisrael rychle pochopil, že toto povolání by ani nenaplnovalo jeho intelektuální ambice, ani by se neslučovalo s jeho láskou ke zvířatům. Lakomému opatrovníkovi ukradl 10 rublů na vlak, o svém rozhodnutí nikomu neřekl a utekl

do Prahy. S sebou si vezl jen rusko-německý a hebrejsko-německý slovník, Bibli a tři svazky knihy *Svět zvířat*, kterou z němčiny do hebrejštiny převedl Mendele Mocher Sforim.

Z PRAHY DO ZEMĚ IZRAELSKÉ

V Praze se mu podařilo získat stipendium, díky němuž mohl studovat na gymnáziu, naplno se již věnovat své vášni – zoologii a dostat se i do univerzitních kruhů. U Maxe Grünerta (1849–1929), odborníka na arabskou, perskou a tureckou filologii, jenž dokonce zastával funkci rektora pražské německé univerzity, studoval semitské jazyky. Aharoni si Grünerta oblíbil zejména kvůli jeho znalostem života ve Svaté zemi a hebrejských názvů zvířat, s českým přírodovědcem Antonínem Fričem (1832–1913) pak sdílel lásku k rybám a ptákům.

Aharoni se kolem roku 1900 stal prvním učitelem moderní hebrejštiny v Praze, působil ve spolku Bar Kochba a v Jüdischer Volksverein, přátelil se s Egonem Erwinem Kischem, jehož učil hebrejsky a s nímž vydával sionistický časopis.

Jak se stal sionistou, popisuje Aharoni ve svých vzpomínkách. Když šel jednou přes Václavské náměstí do Národního muzea, spatřil velký plakát, oznamující „shromáždění socialistů v Burzovním paláci, kde se bude debatovat s advokátem Leopoldem Kohnem z Vídně o sionismu“. Aharoni, aniž věděl, co sionismus znamená, se šel ze zvědavosti podívat. Dr. Kohn používal ve svém projevu hebrejská slova a přednášel o díle Eliezera Ben-Jehudy. Aharoni se rozhodl okamžitě: odejde do země izraelské, kde bude mluvit jen hebrejsky, bude vyučovat hebrejštinu, zkoumat faunu a bádát v Bibli a v rabínské literatuře o zvířatech.

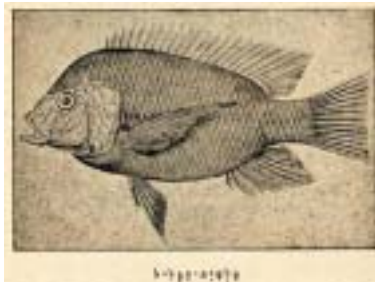
V červnu 1901, tedy v devatenácti letech, odjel z Prahy vlakem do Terstu a poté lodí do Jaffy. Mezi pražskými přáteli, kteří se s ním přišli na nádraží rozloučit, byl i Samuel Hugo Berg-

mann (1883–1975), filosof a později první rektor Hebrejské univerzity v Jeruzalémě. Od studentského sionistického spolku Bar Kochba dostal na památku zlatý prsten s datem odchodu do Izraele.

Ve Svaté zemi začal Aharoni vyučovat biologii a zoologii na gymnáziu v Rechovot. Působil i na umělecké akademii Becelel, kde se sprátil s jejím ředitelem Borisem Schatzem. Společně založili roku 1912 muzeum, kde vystavovali umělecké předměty, ale také archeologické nálezy a sbírky zoologické a botanické. Jímí vytvořená sbírka se později stala základem Izraelského muzea.

ZOOLOGICKÉ EXPEDICE

V této době se Aharoni živil také vycpáváním zvířat a dosáhl v této činnosti takové virtuozity, že své preparáty prodával i do evropských muzeí a univerzitám v Německu a Anglii. Zvířata pořizoval během řady zoologických expedic, které podnikal na Blízkém východě. Získat povolení úřadů osmanské říše nebylo v té době jednoduché, avšak Aharoni dostával potřebné doklady od chalify Abdülmecida II., jemuž na oplátku dodával do jeho sbírky vzácné motýly. Aharoni zásoboval vycpanými zvířaty i lorda Waltera Rothschilda, který za to financoval jeho výpravy. Walter Rothschild je sice znám především jako adresát listu proslaveného pod názvem Balfourova deklarace, byl však též zapáleným zoologem. Již roku 1908 se Aharoni zúčastnil expedice do oblasti Mrtvého moře a Jordánského údolí, za niž dostal od osmanského sultána vyznamenání. Byl dokonce jmenován „vojenským zoologem“ 4. regimentu velbloudářů turecké armády, což mu usnadňovalo terénní výzkum.

Tilapie galilejská neboli ryba sv. Petra.

I tak se občas dostal do nečekaných problémů: Během expedice v Hidžázu, jež probíhala v době italsko-turecké války, byl zatčen jako italský špion. Trestu smrti oběšením unikl jen o vlásek, když jej poznal židovský obchodník s šicími stroji a přimluvil se za něj.

Aharoni měl zvláštní náklonnost k rybám, ptákům a také k hmyzu. Po příchodu

du do Izraele si uvědomil, že je jediným židovským zoologem v zemi, a začal budovat rozsáhlou zoologickou sbírku, jejíž část byla už v roce 1901 vystavena na 5. sionistickém kongresu v Basileji. Jeho domov byl přeplněn vycpanými ptáky a hmyzem, takže si vysloužil přezdívku „bláznivý sběratel much“.

OBJEV SYRSKÉHO KŘEČKA

Během expedice se mu podařilo nalézt asi třicet živočišných druhů, jež do té doby nebyly popsány. Napak mnohá zvířata, která Aharoni pozoroval a zdokumentoval, již vyhynula. Patrně nejslavnějším Aharoniho objevem byl syrský (zlatý) křeček (*Mesocricetus auratus*). Roku 1930 požádal Aharoniho parazitolog

Ha-dov ha-suri – medvěd syrský.

Šaul Adler, aby mu našel náhradu za čínského křečka, jež by mohla sloužit jako laboratorní zvíře. Aharoni s pomocí svého syrského průvodce našel poblíž Aleppa hnízdo se samicí a jedenácti právě narozenými křečkami. Syrský křeček byl sice popsán již roku 1839, ale od té doby jej nikdo nespasil. Aharoni se rozhodl křečky převézt do Jeruzaléma, během cesty však samice zahynula, a tak musel mláďata vlastnoručně krmit. Čtyři Aharoniho křečkové, kteří cestu přežili, se stali v Izraeli základem nové populace jako laboratorní zvířata a později i jako zvířata domácí.

Je ovšem nutné připustit, že z dnešního pohledu nebyly Aharoniho expediční a sběratelské aktivity zcela nevinny. Roku 1917 byl během jeho expedice do libanonských hor zastřelen poslední exemplář syrského medvěda (*Ursus arctos syriacus*) na Blízkém východě. Sám Aharoni ulovil v Syrské poušti poslední exemplář ibise skalního (*Geronticus eremita*). Identifikoval sice v Bibli zmíněného ptáka jménem *ka'at* (Dt 14,17) jako puštíka arabského (*Strix butleri*), poslední blízkovýchodní exemplář však sám zastřelil během výpravy do Negevu.

Z BIBLE A TALMUDU

Aharoni, jenž měl z mládí hluboké znalosti rabínské literatury, se pokoušel identifikovat živočichy zmiňované v Bibli nebo v rabínských textech. Ve svých studiích často srovnává hebrejské názvy

s termíny ve spisovné arabštině i v místních arabských nářečích.

Z roztroušených zmínek o mořském živočichovi nazývaném v Babylónském talmudu *tachaš* (bŠab 28a aj.) Aharoni vyvodil, že se jedná o narvala jednorohého, jehož mrtvý exemplář o délce 7,5 metru našel severně od Jaffy a preparoval pro zoologickou sbírku Hebrejské univerzity. „Laň vypuštěnou“ (*ajala šlucha*, Gn 49,21), ke které je přirovnáván Jákobův syn Naftali, identifikoval s pomocí dalších textů jako srnce obecného (*cervus capreolus*), což by samo o sobě nebylo příliš překvapivé. Avšak Aharoni současně tvrdí, že výraz „šlucha“ neodkazuje k pohybu zvířete, ale ke způsobu, jakým se samci rozvíjejí (s poukazem na přirovnání v Jom 29a).

Jinde Aharoni upozorňuje, že zatímco výraz *ja'an* v Bibli (Pl 4,3) znamená „pštros“, výraz *bat ha-ja'ana* (Lv 11,16) označuje výra bledého (české překlady, počínaje Biblí kralickou, používají právě slovo „pštros“). Aharoni ukazuje, že verš Lv 11,16 vyjmenovává ptáky, kteří létají, což není případ pštrosa. Dále dokazuje, že ostatní zmínky *bat ha-ja'ana* popisují ptáka, který často přebývá v rozvalinách, a to není habitat pštrosa, ale zmíněného výra.

HEBREJŠTINA JAKO VĚDECKÝ JAZYK

Jako profesor Hebrejské univerzity v Jeruzalémě Aharoni nejen publikoval množství knih, učebnic a článků, ale také propagoval užívání hebrejštiny jako odborného vědeckého jazyka. Trval mimo jiné na tom, aby studenti psali své práce v hebrejštině. Právě kombinace zoologického výzkumu se zájmem filologickým a obrodním přivedla Aharoniho ke spolupráci s Eliezerem Ben-Jehudou, Chajimem Nachmanem Bialikem a později i s Avrahamem Even-Šošanem a dalšími tvůrci moderní hebrejštiny. Na

doporučení Eliezera Ben-Jehudy si změnil jméno z původního Aronovič na Aharoni.

Aharoni se zasloužil o vytvoření moderní hebrejské zoologické terminologie. Ne ve všech případech však byly jeho návrhy, připomínající snahy českých obrozenců, úspěšné. Roku 1915 navrhl pro žirafu hebrejsky název *gamal nemi* (tygrovaný velbloud) na základě latinského označení. Přestože jej Akademie pro hebrejský jazyk přijala, název se neujal a hebrejšтина dnes používá přejatého slova *džiraf* nebo *džirafa*.

Ve své dvousvazkové autobiografii *Vzpomínky hebrejského zoologa (Zichronot ha-zoolog ha-ivri, 1943)* proplétá Aharoni poutavým způsobem své zážitky s odbornými zoologickými pasážemi, takže kniha je nejen dodnes opakovaně vydávána, ale také napodobována (např. Gior Ilani vydal roku 2004 knihu *Vzpomínky izraelského zoologa – Zichronot zoolog Jisraeli* s jasnou narážkou na Aharoniho).

Sám Aharoni se domníval, že vstoupil již za svého života do literatury. Tvrdil totiž, že byl předobrazem Agnonovy postavy vycpávané zvířat Arzafa v knize *Tmol šilšom* (1945). Podivné jméno postavy prý mělo sestávat ze začátečních písmen slov „Aharoni – Roš Zoologej Palestina (Aharoni – hlavní palestinský zoolog)“. Agnon sice možnou inspiraci Aharonim nikdy výslovně nepopřel, avšak odmítl samotný akronym: „Skutečně si myslíš, že bych nazval zemi izraelskou Palestinou?“

Aharoniho dcera Bat-Ševa Aharoni se stala rovněž zooložkou a po otcově smrti pokračovala v jeho práci. Jeho syn Josef Aharoni se stal fyzikem a žil v USA, později se vrátil do Izraele, kde se zapojil do reformy hebrejského písma a ortografie.

Jisrael Aharoni zemřel 9. října 1946 v Jeruzalémě a byl pohřben na Olivetské hoře. Jeho hrob byl po roce 1948 spolu s mnoha dalšími zničen jordánskou armádou a po spojení Jeruzaléma roku 1967 již nebyl identifikován.

PAVEL SLÁDEK a DANI ZISS
(Jako ilustrace byly použity obrázky z knihy Aharoniho vzpomínek.)

Peres al-tarfo – orlosup bradatý s kořistí.

KNIHOVNA SLAVÍ 200 LET

Ve Vídni připomínají první tiskaře a vznik židovské knihovny

Koncem roku 2012 a počátkem roku následujícího připomnělo Židovské muzeum v Praze výstavou a rozsáhlou publikací významné výročí: půl tisíciletí hebrejského knihtisku v Čechách a na Moravě (viz *Rch* 1, 2/2013). Vídeňské židovské muzeum nyní až do 7. dubna oslavuje 200 let vzniku židovské knihovny, jejíž „základní kámen“ – hebrejské knihy z dílny vídeňského tiskaře Antona Schmidy – dostala kehila právě roku 1814. Nepříliš velká, ale nápaditě instalovaná výstava, kterou k tomuto výročí uspořádala, se zabývá i nejstarším hebrejským knihtiskem ve Vídni.

HEBREJSKÝ KNIHTISK

Zatímco nejstarší hebrejská kniha (sidur pro všední dny a sobotu) byla vytištěna v Praze již roku 1512 a zdejší židovské tiskárny zásobovaly v 16. století a první polovině 17. století svou produkcí nejen místní trh, ale také polskou a rakouskou komunitu, ve Vídni se začal konkurenční hebrejský knihtisk rozvíjet daleko později a s velkou podporou státu. K rozvoji hebrejského knihtisku v sídle mocnářství dochází až v době úpadku českých a moravských hebrejských tiskáren, způsobeném řadou nepříznivých okolností a nakonec tím, že tradiční pražští hebrejští tiskaři nedokázali rozvinout své podnikání v rámci monarchie a jejich firmy upadaly. Vláda císaře Josefa II. se touto krizí zabývala, a aby napomohla rozvoji domácího hebrejského knihtisku, nejprve omezila a nakonec (na počátku 19. století) zcela zakázala dovoz levných hebrejských knih ze zahraničí. Této situace využili právě vídeňští tiskaři, kteří usilovali o monopól pro habsburskou monarchii.

První významní tiskaři hebrejských knih ve Vídni byli křesťané. **Josef Lorenz Adler von Kurzböck** (1739–1792) pocházel z rodiny s tiskařskou tradicí. Proslul knihami na kvalitním papíře a krásnou a bezchybnou sazbou, tiskl i noty pro rakouské skladatele, knihami zásoboval císařský dvůr. Jeho rejstřík byl široký: věnoval se jak knihám v němčině, tak textům cizojazyčným, včetně těch psaných „exotickými jazyky“ (učebnice pro rumunské děti v Sedmíhradsku) a rozhodl se pustit i do tisku knih v hebrejštině a řečtině. První hebrejskou knihu (na lisu zakoupeném v Amsterdamu) vytištěl roku 1791: začal s Talmudem,

a sice s první částí, Mišnou. Celé vydání nestihl dokončit, neboť roku 1792 zemřel a práci uzavřel jeho učedník Anton Schmid.

Tím uvolnil prostor svému bývalému pracovníkovi a posléze konkurentu **Josephu Hraschankému** (1752–1806), jenž se narodil a vyučil v moravském Mikulově. Tento šikovný řemeslník

Titulní list Mišny, tisk Kurzböck, Vídeň 1792/93.

a ctižádostivý obchodník poté odešel do Vídně, pracoval u Kurzböcka a roku 1784 si založil vlastní dílnu, pro niž získal povolení tisknout hebrejské knihy. Roku 1791 mu císař Leopold dokonce povolil po dobu deseti let tisknout, dotiskovat a prodávat celý Babylónský Talmud. Hraschankého knihy sice nebyly tak pěkné jako Kurzböckovy, ale dobové prameny je popisují jako lepší než „pražské, brněnské nebo Lvovské tisky“. Jeho Talmud byl chválen za kvalitní papír a typografii, avšak haněn za řadu chyb. Vydal také první vídeňskou Pesachovou hagadu.

ANTON SCHMID

K dalším Kurzböckovým učedníkům patřil **Anton Schmid** (1765–1855), jenž zavrhl dráhu duchovního, kterou mu určil otec, odešel ze studia a místo kněžství zvolil knihtisk. Jako mistr si vybral Kurzböcka, který tiskl cizojazyčné texty a pomocníky posílal do císařské Orientální akademie. V ní se spolu s budoucími diplomaty učil cizí jazyky – Schmidovi se nejvíce zalíbila hebrejšтина.

Postupně se stal uznávaným odborníkem, spolupracoval s židovskými učiteli ve Vídni i v jiných městech mocnářství (Prahu však vnímal jako konkurenci a snažil se tu zničit židovského tiskaře Moše Jisraela Landaua) a po Kurzböckově smrti pokračoval v jeho práci a posléze získal povolení tisknout hebrejské knihy. Císař si dokonce vyžádal, aby „každý nový výtisk hebrejské knihy obdržela jeho soukromá knihovna“. Schmidova produkce rostla a postupně předčil (s 94 knihami ročně) i zavedenou dílnu J. Hraschankého.

Zakoupil dům ve vídeňském Strudel Hof, umístil do něj tiskařskou dílnu a v St. Pöltenu si dokonce nechal postavit vlastní papírnu. Navázal styky s židovskými knihkupci v zahraničí a zakrátko se jeho produkty šířily po celé střední Evropě a dále do Ruska, Polska, osmanské říše i Egypta. V lednu 1817 mu císař za hospodářský přínos městu a zemi předal Zlatou medaili se stuhou a list *Wiener Zeitung* ocenil jeho práci pro „spoluobčany mojžišského vyznání“. Kromě hebrejských knih tiskl Schmid i knihy v arabštině, perštině a syrštině. Roku 1825 byl povýšen do šlechtického stavu.

VZNIK ŽIDOVSKÉ KNIHOVNY

Právě díky jemu může nyní vídeňská židovská obec a zdejší muzeum připomínat výročí knihovny. V dubnu 1814 se Anton Schmid rozhodl, že od každé vytištěné hebrejské knihy daruje jeden výtisk židovské obci. Několik let předtím se mu povedlo vydat zásadní díla hebrejského písemnictví: *Babylónský Talmud* ve 12 svazcích, šestisvazkový právní kodex *Hilchot rav Alfasi* a pětisvazkové dílo *Arba'a turim* od Jaakova ben Ašera. Celkem Schmid daroval, jak sám napsal „na znamení upřímného vděku a velké úcty k celému izraelskému národu“, obci 133 svazků. Věnované knížky byly vázane v kůži s pozlacenými tituly a představenstvo obce je uložilo do speciálně vyrobené knihovničky v tehdy nové modlitebně v Demphinger-Hof. V synagoze poté zaznělo „veřejné pozhvání na zdraví a blaho štědrého dárců“.

Z uvedených dílen lze na výstavě vidět například *Mišnu* (Kurzböck, 1792/93), *Tikun Šelomo* (Hraschanky, 1792) či *Talmud* (Schmid, 1806) a několik dalších tisků, dokumentů a litografií. Další vývoj vídeňské knihovny, v určité chvíli těsně spjaté s osudem českých a moravských židovských knih, si přiblížíme příště.

ALICE MARXOVÁ

PO MATČINÝCH STOPÁCH

Roni Ben Ari a její cyklus o Romech z Kluže a okolí

Pátrání po „kořenech“, jak se dnes s oblibou říká, může mít různou podobu. Pro izraelskou fotografku a multimediální umělkyni, zabývající se sociálními i ekologickými tématy, Roni Ben Ari byla tato cesta zřejmá, i když poměrně neobvyklá. Její matka Margareta totiž vyrůstala mezi rumunskými Romy a na své sousedy, kteří vášnivě rádi tančili, oblékali se do pestrobarevných šatů a vařili výrazná jídla, nikdy nezapomněla. V dětství žila v Kluži, bývalém hlavním městě Sedmihradska, do roku 1918 součástí Uherska a poté Rumunska, dnes druhém největším městě země.

Paní Margaret se narodila roku 1919 a vyrůstala v mnohonárodnostní klužské čtvrti, jako aktivní sionistka se jí v říjnu 1940 podařilo odjet do Palestiny. Unikla tak osudu své komunity, která byla z Kluže deportována do Osvětimi. Vdala se, s manželem se usadili nejprve v Haifě, poté v Ramat Ganu, narodily se jim dvě dcery.

Na svůj domov a cikánské sousedy ale nikdy nezapomněla a v Izraeli udržovala svérázné zvyky, vařila neobvyklá

Navštívily řadu měst, městeček a vesnic v klužské oblasti, pátraly po místních Romech a Roni je fotografovala. Vznikla kolekce několik desítek snímků, svědectví každodenního života dnešní romské komunity, čítající na tisíc pět set lidí a přežívající na periferii měst a společnosti.

Rumunští Romové na současných fotografiích Roni Ben Ari postrádají poetickou i drsnou krásu jejich předchůdců, které na sklonku 60. a počátku 70. let minulého století zachytil Josef Koudelka. Žijí na dohled od městských paneláků, někteří v rozpadlých domcích obklopených smetišti, kde si hrají děti, jiní v obytných buňkách s elektřinou a technickými vymoženostmi, další mají jen díry v zemi, ale jsou i takoví, kteří vlastní cihlové paláce.

Snímky byly roku 2013 vystaveny v klužské Městské galerii a vydány ve výpravné publikaci nazvané *From the Inner Margines*. Instalace vzbudila velkou pozornost: díky ní se konala konference zabývající se postavením Romů jako „lidí na okraji“ i hledáním cest, jak

Romská osada u města Kluž.

jídla, tančila tak, že jí přátelé, kteří též pocházeli z Rumunska, říkali „cikánko“. Dcery vzpomínají, jak je na židovské svátky oblékala do barevných šatů, připomínajících tradiční oděv Gaborů, jednoho z romských rodů v Kluži. Margareta zemřela roku 2010 a po její smrti se dcery Roni a Nurit vydaly po stopách své matky do Rumunska.

jejich situaci změnit. Výstava má putovat po Rumunsku, Polsku, Nizozemí a Izraeli.

A tak „židovská cikánka“ Margaret z Sedmihradska dosáhla díky své dceři, Izraelce Roni Ben Ari, svého: lidem v Rumunsku a dalších zemích romskou komunitu a její přetrvávající vykořeněnost stále připomíná. **am**

HAND IN HAND

(dokončení ze str. 11)

seriál stěžovali, že si Kašua utahuje z Arabů). Mám pocit, že řada Izraelců si u toho seriálu poprvé uvědomila, co to je být Arabem v Izraeli.

Jací jsou rodiče palestinských dětí, které chodí do této školy?

Jako se Židé dřív snažili vyniknout v tom, co dělají, a studovali hlavně na lékaře nebo právníky, tak stejně to platí pro izraelské Araby – také se snaží být lepší a vzdělanější než ostatní, mít ta nejprestížnější povolání – tedy být lékař nebo právník nebo účetní –, protože jedině tak je většinou, tedy židovská společnost přijme. Židé do téhle školy dávají děti hlavně proto, že věří v její myšlenku, zatímco pro izraelské Araby je to kromě touhy po koexistenci také záležitost ambicí, protože je to dobrá škola. Jsou velmi ctižádostiví. Když se ráno sjíždíme ke škole, je zajímavé pozorovat, jak celkem nedbale oblečení Židé vozí své děti na kolech, zatímco tip top oblečení Palestinci přijíždějí v mercedesech.

Jak se děti a učitelé vyrovnali se žhářským útokem?

Víte, atmosféra v Jeruzalémě je od léta, od únosu a vraždy tří židovských chlapců a následného upálení arabského chlapce šíleně napjatá, takže ten útok nebyl úplně nečekaný. Asi měsíc před ním se na zdech školy objevily protiarabské nápisy, pak odvysílala veřejnoprávní televize hodně tendenční a zlovolnou reportáž. Napětí zkrátka neustále houstlo. Podpálení bylo na jednu stranu velké trauma, na druhou stranu něčemu pomohlo: Policie po útoku začala vyšetřovat lidi z extremistické protiarabské organizace Lahava, kteří v poslední době v ulicích města provokovali a tloukli arabské kluky. Od nich byli i ti žháři. V současné době sbírá policie důkazy k tomu, aby Lahavu postavila mimo zákon. Izraelce ten útok vyděsil, ale také stmelil. Přicházela spousta lidí a vyjadřovali podporu, přišla třeba taková roztrěsená babička, říkala, jak se stydí, a darovala peníze na opravu. Objevili se studenti z jiných škol, konal se pochod městem. Dětem, učitelům i rodičům to hodně zvedlo náladu. Myslíme si, že ta škola smysl má, a tím větší, čím víc stoupá extremismus na všech stranách a na celém světě. **ALICE MARXOVÁ**

CHARLIE HEBDO A IZRAEL

Obavy nejen o židovskou komunitu, ale hlavně o Evropu

Francie v lednu nezažila první teroristický útok. Stačí se ohlédnout rok, dva, tři nazpátek – třeba do Toulouse a vzpomenout vraždění v tamní židovské škole. Nezažila ani útok nejničivější z hlediska počtu obětí. V tomto žebříčku je daleko za New Yorkem (2001), Madridem (2004), Londýnem (2005) či Bombají (2008). Ale poprvé zažila něco, co má tak silný dopad, tak silnou symboliku a tak silnou rezonanci jako americké 11. září 2001.

Tak lze stručně shrnout koordinované útoky ve dnech 7.–9. ledna v Paříži. Francii i světu vyrazili dech džihádisté, kteří vystříleli redakci satirického časopisu *Charlie Hebdo*. Ale téměř paralelně s tím zažila Paříž i útoky těžce provenience na policisty a Židy – přepadení košer lahůdkářství a čtyři zavražděná rukojmí.

Francouzský stát ukázal, že dovede jednat. Pachatelé byli velmi brzy zklidivováni a ukázalo se, že čtyři židovské oběti z košer obchodu byly zabity ještě před policejním zákrokem. Přesto tyto vraždy vyvolaly – vedle nebývalé vlny solidarity s oběťmi – obsáhlou debatu. A její rezonance v Izraeli je větší, než by se dalo čekat ještě před deseti či dvaceti lety.

Ale nejprve zrekapitulujme fakta.

JÁ JSEM CHARLIE

Ve středu 7. ledna pronikli dva francouzští džihádisté, bratři Chérif a Said Kouachioví původem z Alžírsko, do chráněné redakce *Charlie Hebdo*. Chráněná byla proto, že už před lety čelila ohrožení, když časopis otiskl karikatury proroka Mohameda. Ozbrojení pachatelé se do ní dostali tak, že před vchodem chytili jednu zaměstnankyni a přinutili ji vyfukat vstupní kód.

Výsledkem bylo 12 zabitých (z toho osm redaktorů, které útočníci vyvolávali jménem, což dokládá jejich systematickou přípravu). Právě proto se následující dny ve Francii i jinde odehrály ve znamení boje za svobodu slova. List *Charlie Hebdo* je považován za avantgardu tohoto boje, za průkopníka práva tisknout cokoli, co neodporuje zákonu, ač to může urážet něčí pocity, za ztělesnění liberální tradice dělat si legraci z čehokoliv – i z posvátných symbolů náboženské víry (v tomto případě islámu, ale jindy i křesťanství či judaismu).

Když džihádisté vystříleli zosobnění této liberální, pro leckoho spíše libertariánské avantgardy, celá Paříž, Francie, Evropa i další velké části západního světa se chopily boje za svobodu slova. Kdo se hlásil ke sloganu „Já jsem Charlie“, dával najevo nejenom solidaritu s oběťmi teroristů, ale i to, že odmítá, aby západní pojetí svobody ustupovalo radikálním islamistům.

Jenže už o dva dny později, v pátek 9. ledna, přepadl francouzský džihádista Amed Coulibaly košer lahůdkářství na východě Paříže, vzal několik rukojmí a čtyři z nich – frankofonní Židy z Tuniska – zavraždil. To už nebyl zápas o podobu svobody slova, ale protižidov-

Paříž 11. ledna 2015. Foto archiv.

ský útok spáchaný islamistickým radikálem. Zapadl ovšem do atmosféry předchozího útoku na satirický časopis.

Když pak v neděli 11. ledna kráčela Paříží milionová manifestace solidarity s oběťmi i hodnotami liberálního státu, zdaleka v ní převládalo heslo „Já jsem Charlie“ nad heslem „Já jsem Žid“, čemuž se nelze moc divit. Byl to pochod za národní jednotu, ke kterému se připojili političtí lídři z mnoha zemí (zúčastnil se izraelský premiér Netanjahu, ale nezúčastnil se americký prezident Obama, což vyvolalo pozornost). Jeho cílem bylo společnost tmelit, nikoliv rozdělovat. Dokázat, že tolerance a empatie zvítězí nad fundamentalismem a násilím. A to vše, jak se zdálo, nejlépe naplňovalo heslo „Já jsem Charlie“. I proto francouzský prezident Hollande odmítl výslovně označit ideový zdroj útoku a hrozby pro liberální Západ. Ačkoliv pachatelé vykřikovali „Alláhu Akbar“ či „Pomstili jsme Proroka“, François Hollande nemluvil o radikálním islamismu. Zato výslovně prohlásil, že „tito teroristé a fanatici nemají nic společného s náboženstvím islámu“.

O takto naznačená fakta se opírá debata v Izraeli. Jisté rozdíly koření hlavně v tom, zda byl příspěvek psán hned po 7. lednu (po útoku na *Charlie Hebdo* zdůrazňujícím hrozbu pro svobodu slova), či až po 9. lednu (po útoku na košer obchod zdůrazňujícím hrozbu pro židovskou komunitu ve Francii). Ale co se týče hrozby radikálního islamismu v západní Evropě, tam není datum publikace důležité. Jde o dlouhodobý trend, který má své kořeny, a můžete vsadit na to, že bude mít svůj další vývoj. Zdá se, že spíše neblahý.

MULTI-KULTI ZNIČILO LOAJALITU

Chcete-li vidět ukázkou západního mainstreamového hodnocení, můžete sáhnout po deníku *Ha'arec*. V redakčním úvodníku píše, že útok na *Charlie Hebdo* byl buď díčkem i pro Izrael: „Lidé byli útokem zděšeni. Dokonce i ti, kteří o *Charlie Hebdo*, listu, který v Izraeli nemá obdobu, nikdy neslyšeli.“ Izrael zažil jediný pokus o atentát na novináře za to, co píše. Stalo se to 25. září 2008 a terčem výbuchu trubkové bomby byl Ze'ev Sternhell,

profesor politologie, člen levicového hnutí Šalom achšav a laureát prestižní Izraelské ceny. Pachatelem byl muž z tábora náboženské pravice. Podle *Ha'arecu* se nyní v Paříži připomnělo, jak blízko může být od zdánlivě planých výhrůžek k vraždě.

Hluběji se zamyslel Natan Šaranski v rozhovoru pro *Times of Israel*. Šaranski stojí v čele Židovské agentury, ale má za sebou pestrý osud sovětského vězně (vystěhování do Izraele mu bylo dovoleno až v roce 1986), poslance Knesetu i ministra izraelské vlády. V interview odmítá, že by se strategie Židovské agentury opírala o tragické události podobné té v Paříži: „Stavíme ji na faktu, že ve světě je místo zvané Evropa, kde se Židé cítí stále méně příjemně.“ Za rok 2014 se do Izraele přistěhovalo 7000 francouzských Židů, čímž Francie obsadila první místo na žebříčku zdrojů imigrace (překonala i rizikovou Ukrajinu a Rusko). Šaranski předvídá, že letos alija z Francie naroste na 10 tisíc osob a v příštích dvou dekádách (kdyby tento trend trval) jich může úhmem přilákat až čtvrt milionu. Takto se drolí největ-

ší židovská komunita západní Evropy, která podle různých odhadů zahrnuje 600 tisíc až milion lidí. Podle Šaranského tyto odhady ovlivnilo již dosavadní ohrožení samotné podstaty liberální Evropy. Lednový teroristický útok prý neznamená budíček pro francouzské Židy, nýbrž pro Evropu (ale pozor, říkal to v rozhovoru zveřejněném 8. ledna, tedy před útokem na židovský obchod). Francii lze prý zachránit jen tak, že dramaticky změní svůj vztah k muslimským přistěhovalcům.

Šaranski, na rozdíl od Evropanů, vytěšňuje ze svých slov veškerou politickou korektnost: „Nebude-li Francie a další západní státy silně a rychle bojovat za znovuvuštění civilizace liberálního státu, je Evropa ve skutečném ohrožení. Exodus Židů, tak jako tolikrát v minulosti, je jen prvním signálem.“ Systémovým problémem podle něj nejsou přímí pachatelé útoků, ale fakt, že se mladí Francouzi tak radikalizují a obracíjí k terorismu. A k tomu musí větší společnost zaujmout nějaký postoj.

Za prvé musí uznat jednu věc. Víra, že všechny kultury jsou si rovné, a tudíž lze muslimům povolit, aby i ve Francii lpěli na svých archaických tradicích a rozvíjeli je, problém neřeší, ale naopak vytváří. Stát sám přijal a zastával politiku postnacionalismu, postmodernismu a multikulturalismu. Politiku, jež podkopává svobodu slova posvěcenou Francouzskou revolucí: „Postmoderní Evropa se sama ideologicky rozhodla, že všechny kultury sdílejí tytéž hodnoty, a tudíž po jiných nelze požadovat, aby svou kulturu zradili v zájmu té naší.“

Právě proto velká část muslimů ve Francii necítí loajalitu k liberálním hodnotám společnosti a tato idea proniká i do systému vzdělání. „V mnoha školách se již ani nezmiňuje holokaust, ani se neučí hodnoty Francouzské revoluce,“ říká Šaranski, „neboť muslimští rodiče trvají na tom, že jejich děti budou vzdělány v jiné ideologii.“ Důležitější než posilovat bezpečnostní složky a zákony je podle něj vzdát se kulturního relativismu a trvat na tom, že absolutní hodnotou jsou lidská práva.

Je to dost nezvyklý pohled. Šéf Židovské agentury se méně obává o evropské Židy než o samotnou Evropu: „Tragédie

v Paříži tvrdě připomněla Evropanům, že čas ubývá jim – ne evropským Židům. Ti svůj exodus z kontinentu zahájili už před pár lety. Ale nežidovští Evropané by se měli probrat a jednat, než bude pozdě.“

KAM UTEČOU EVROPANÉ?

Není to ojedinelý názor. Totéž a ještě drsněji rozvíjí Dan Margalit v listu *Israel ha-jom*. V jednom ohledu, píše Margalit, jsou na tom evropští Židé lépe než jejich hostitelské státy i společnosti. Židé mají domovinu, do níž se mohou vrátit, respektive v ní najít útočiště – Stát Izrael. „Ale kam utečou Holanďané, Belgičané, Francouzi, Němci a Švédové, až se smrtelné símě Islámského státu bují v evropském

Jeruzalém 13. ledna 2015. Foto archiv.

skleníku vymkne z kontroly?“ Jistě, zní to poněkud nadsazeně či přehnaně. Ale ukazuje to jistý nový trend – zatímco dříve si (někteří) Evropané dělali starosti o osud Izraele, teď si (někteří) Izraelci dělají starosti o osud Evropy.

Takovou starost si dělá i David Horowitz, šéfredaktor *Times of Israel*. Nejvíce ho znepokojuje fakt, že ve Francii žádná vysoká státní autorita nepojmenovala naplno ideové kořeny hrozby, již Francie čelí. Na milionovém pochodu Paříži se objevila hesla „Já jsem Charlie“, „Já jsem policista“, „Já jsem Žid“ (za zavražděné novináře, policisty a Židy), „Nedáme se rozdělít“, „Nedáme se terorizovat“, „Nevzdáme se naší svobody“. Ale neobjevilo se základní heslo, jež by mohlo znít třeba takto: „Do posledních sil budeme bojovat proti islamistickému terorismu, abychom ochránili svobody, které si pěstujeme a které se právě islamistický terorismus pokouší zničit.“

Právě to Horovitz zaráží. Ne fakt, že Francie byla postižena terorem – to se stává i jinde. Ale fakt, že místo aby pojmenovala nepřítel, schovává se za hesly jednoty (svůj článek nazval „Ideologie kultu smrti, kterou Francie raději nepo-

jmenovává“). Po útoku u školy v Toulouse v roce 2012 (čtyři zavraždění Židů) prezident Hollande slíbil, že Francie udělá všechno pro potření antisemitismu a nenávisti, že „strhne všechny masky i výmluvy“. Ale výslovně neřekl, že stát bude potírat násilný islamistický extremismus. A neřekl to ani teď. Místo toho pronesl, že „tito teroristé a fanatici nemají s náboženstvím islámu nic společného“.

To je podle Horovitzze problém. Pokládá-li Francie za nepřítel anonymní fanatismus, a ne fanatické islamisty, pak nezasažne proti islamistickým institucím, včetně řady mešit a škol, kde se pěstuje podhoubí nenávisti. Horovitz se táže, co Francie podnikne proti výzvě islamistického terorismu: „Větší bezpečnost? Očividně ano. Větší dohled? Nepochoybně, aspoň načas. Zásadnější akce mířící proti jádru hrozby? Na to nesázejte.“

Právě v tom spočívá jeden z důvodů, proč francouzští Židé odcházejí do Izraele. Riziko teroristického činu je tady i tam, ale tam alespoň nemají pocit, že stát hrozbu zametá pod koberec a nic s ní nedělá, jen aby si nerozházal muslimy.

KDYŽ HYMNA, TAK MARSEILLAISA

Postoje francouzských Židů názorně přibližuje webový magazín *Tablet* v redakčním komentáři k dvěma videoklipům. Oba byly natočeny v pařížské Grand Synagogue v neděli 11. ledna hned po manifestacním pochodu za národní jednotu.

První klip ukazuje, jak do synagogy vchází francouzský prezident Hollande a 40 sekund po něm izraelský premiér Netanjahu. Ten, na rozdíl od Hollanda, sklízí hlasitý potlesk. To není tím, že by synagogu osadníků fanoušci pravice, Likudu či osadníků na Západním břehu Jordánu. Je to tím, že francouzští Židé v „Bibim“ – at už si o něm osobně myslí cokoli, at už jsou sami spíše levičáky či spíše pravičáky – spatřují symbol potenciálního bezpečného útočiště: židovského státu. Tak to vysvětluje *Tablet*.

Vzbuzuje-li to snad dojem, že tito Židé nad Francií lámou hůl, je to dojem chybný, jak doloží druhý videoklip. Když Netanjahu v synagoze dokončí projev, publikum začne zpívat hymnu – a když hymnu, tak Marseillaisu. „Jsou hrdí na to, že jsou Francouzi,“ píše *Tablet*. „Chtějí, aby i izraelský premiér viděl a pochopil, že jsou hrdí na svou zemi. A chtějí, aby se i Francie chovala podle inspirujících slov Marseillaisu.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

ČÁSTEČNÝ ALBÍN ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Polsko chce ještě letos zveřejnit kompletní seznam nacistického personálu vyhlazovacího tábora v Osvětimi. Podle Institutu paměti národa (IPN) se na něm bude nacházet přes 8000 jmen, což je výrazně více, než se dosud odhadovalo. Počet dozorců a dalšího personálu v průběhu let neustále rostl a nejvíce lidí tam pracovalo před osvobozením tábora v lednu 1945 – přes 4500 (LN 24. 1.). ■ Vila Stiassni, budova krematoria nebo palác Morava. Tyto a řada dalších brněnských klenotů nesou odkaz slavného architekta Ernsta Wiesnera, od jehož narození uplynulo 21. ledna 125 let. Po první světové válce byl jedním z umělců, kteří dali Brnu punc moderní metropole.

Zprava J. Polák, O. Kretschmer a Z. Wirth. Foto sbírka Adama Kretschmera.

Wiesnerova tvorba má zásadní význam především pro počátky moderní architektury ve městě. V Brně žil Wiesner od osmi let a kromě krátkého období, kdy studoval vysokou školu ve Vídni, v něm zůstal až do začátku druhé světové války. Jako Žid uprchl do Velké Británie, kde v roce 1971 zemřel (Brněnský deník 22. 1.). ■ „Za dveřmi je Den památky obětí holocaustu. Letos jako by se ozýval ještě více než jindy – to proto, že ještě nebylo oficiálně vyvráceno riziko, že bude politicky zneužit diktátory naší éry. Pokud nebude nutno vyrazit na Václavák, vyrazím na židovské hřbitovy v okolí poustevny. Na ten břečťanem zarostlý v Zalužanech i na ten pěkně udržovaný v Mirovicích. Budu zase číst náhrobky jihočeských Kaufmannů a Kohnů – těch šťastných Kaufmannů a Kohnů, kteří nevěděli, že umírají tak šťastně a tak včas, umírajíce třeba ještě roku 1937. A půjdu domů a pustím si znovu to asi nejlepší české dílo, jež o věci vzniklo: film Alfréda Radoka Daleká cesta (1948),“ píše v Lidových novinách (21. 1.) Martin C. Putna. ■ „Po vraždění v redakci Charlie Hebdo se Evropané oděli do vznešené emoce boje za svobodu slova. ‚Já jsem Charlie,‘ zní

heslo dne a nic proti tomu. Právě proto se tak vážně zkoumá, kdo chyboval, jak kontrolovat hranice, rozšířit pravomoci tajných služeb a tak dál. Ale kde byla táž emoce loni v Bruselu? Kde byla v roce 2012 v Toulouse, kde teroristé zavraždili rabína a tři školáky? Tehdy se lidé nehnosili hesly ‚Já jsem Žid‘. Nebyla to vznešená emoce boje za svobodu slova. Bylo to spíše podvědomé očekávání, že Židé k terčům džihadistů tak nějak automaticky patří,“ čteme v článku Číslo měří emoce (LN 16. 1.). ■ „Už ten začátek s reminiscencí na jeho pobyt v koncentračním táboře pro děti. V době, kdy byl Jan údajně v koncentračním táboře, chodil do obecné školy v Podolí. A ve volných

chvilách chodil s maminkou do kostela, vždyť je římský katolík pokřtěný jako Jan Alfons Saudek. Jeho tatínek skutečně byl Žid, ale maminka byla árijska, navíc velmi zbožná katolička. Překvapuje mě, jaký vypěstoval kult trpícího člověka postiženého holocaustem. Nebyl v žádném lágru a dobře to ví,“ říká o filmu *Fotograf*, věnovanému životu Jana Saudka, v rozhovoru pro časopis *Téma* (16. 1.) Sára Saudková. ■ Časopis *Zprávy památkové péče* v článku Kristiny Uhlíkové *Bezradnost nad uměleckými konfiskáty z majetku bývalé rakousko-uherské panovnické rodiny* připomíná (č. 4/2014), jak úřady nově vzniklého Československa hledaly způsob, kterým tyto konfiskáty (především zámky) prezentovat veřejnosti.

Historik a památkář Zdeněk Wirth nakonec roku 1928 pověřil inventarizací zámeckého mobiliáře „ředitele Východoslovenského muzea v Košicích, svého přítele Josefa Poláka“. „Jako pražský Žid byl do značné míry povznesen nad

náboženské i národnostní konflikty.“ „Podle instrukcí ministerstev i vlastního zvážení kontroloval situaci na zámcích a řešil akutní problémy. Víme, že již v roce 1928 kromě Konopiště prohlédl mobiliář zámků v Brandýse nad Labem, Zákupch a Ploskovicích. Po této cestě Wirthovi mimo jiné napsal: ‚Brandýs je přílišný! Našel jsem tam el Greca mezi harampádím, opřeného o roh nějaké lavice, stát na zemi – nikdo v celé Evropě by to neuvěřil!‘“ ■ Přelom roku byl na Břeclavsku ve znamení boje mezi zimou a jarem, ovšem tradiční novoroční koncert to nezaskočilo a opět se hrálo uvnitř přeplněné břeclavské synagogy. Koncert Břeclavského komorního orchestru pod vedením Markéty Melkusové si tentokrát připravil pásmo filmové hudby doprovázené promítáním obrazů z dotyčných filmů. Bylo tak možné zavzpomínat na snímky *Romeo a Julie* (hudba Nelloe Hopper), *Barevný závoj* (francouzský skladatel Alexandre Desplat), *Piráti z Karibiku* (skladatel Hans Zimmer), trilogii *Pán prstenů* (Howard Shore), *Mission Impossible* (Michael Giacchino) či novější film *Počátek* s Leonardem Di Capriem (Hans Zimmer) (Břeclavský deník 13. 1.). ■ V Třebíči otevřeli novou stálou expozici rodáka žijícího ve Francii Františka Mertla. Slavnostní otevření aleje a přechodů se uskutečnilo v nejmenším městě na Vysočině v Hrotovicích. Na Žďársku spadl meteorit. Židovský svátek Chanuka si připomněli v zadní synagoze v Třebíči. V Třebíči se stal starostou Pavel Janata. Takové jsou nejdůležitější události v prosinci 2014, jak je uvádějí Jihlavské listy (13. 1.) v rubrice okolní region. ■ „V Hranicích se vyskytuje málo vídaný kos černý – částečný albín. Jedná se o leucismus,

kdy mu chybí pigment v peří. Ostatní potomci tohoto kosa budou zase černí. Pro svou bílou barvu se může stát rychlou obětí predátorů a mezi černými kosa není také vítán. Poprvé jsem ho viděl před dvěma měsíci u Ve-

Kresba Jiří Stach.

ličky pod synagogou a říkám si, co to je za ptáka? Když přijdu blíž, vidím, že kos. Ale jaký? Důchodci v parku mi hlásili, že viděli bílého papouška,“ hlásí v Prostějovském deníku 12. 1. Petr Jašek.

jd

POKRYTECTVÍ PO ÚTOKU

Deborah Lipstadtová komentuje reakci na terorismus v Paříži

Pařížský masakr, ale hlavně reakci na něj komentuje i známá americká historička holokaustu Deborah Lipstadtová. Její text z 16. ledna publikujeme v mírně krácené podobě (originál celého článku naleznete na adrese www.tabletmag.com; překlad am).

Když celý svět viděl, jak francouzské ulice zaplavily tisíce lidí, aby po teroristických útocích v Paříži ukázali svou soudržnost, nemohla jsem si pomoci: cítila jsem, že v tom masovém výlevu jednoty a podpory je cosi pokryteckého. Je mi jasné, že tak podnětný projev lidové solidarity lze stěží kritizovat. Jen mi připadalo, že během všeho to kolektivního smutku se nějak zapomínalo na Židy. Na ty mrtvé, které si vrazi vybrali a zabili je právě proto, že to byli Židé. A takhle že to zůstane vždycky.

POJMENOVAT PROBLÉM

Zatímco vraždění v redakci *Charlie Hebdo* vyděsilo všechny lidi, kteří si váží svobody, pro Židy znamenal útok na košer supermarket, který se v Paříži odehrál o dva dny později, hlubší zásah. Byl namířen na nás. Žasla jsem, když to někteří odmítali pochopit. Wolf Blitzer ze CNN se zeptal místního reportéra, zda „něco nasvědčuje tomu, že se jednalo o antisemitský čin“. Poté se zpravodaj CNN Chris Cuomo a další reportér shodli na tom, že jelikož v tomto obchodě nakupují i muslimové, o antisemitský atak se nutně nejedná. Toto pojetí události umlčelo až vlastní prohlášení vraha, že si košer obchod vybral proto, aby pozabíjel Židy.

Podobně mě rozcílil pokus oddělovat útoky od islámu. Den po masakru v samoobsluze navrhla moderátorka televizní stanice MSNBC Melissa Hartus-Perry, že „antisemitismus ve Francii není primárně problémem antisemitismu francouzských muslimů“. Hostem v jejím pořadu byl J. J. Goldberg a ten s ní kategoricky nesouhlasil. Připomněl případ Ilana Chalimih, mladého francouzského Žida, kterého unesla skupina francouzských muslimů a dvacet dní ho mučila, zemřel krátce poté, co ho našli přivázaného u železniční trati. Dále připomněl, že francouzský muslim zabil na hřišti u židovské školy v Toulouse několik dětí. Uvedl také, že loni v květnu zabil francouzský muslim čtyři návštěvníky bruselského Židovského muzea. Netvrdil – a v tom se s ním na-

prосто shoduji – že všichni francouzští muslimové jsou vinni. Ale dokud problém jasné nepojmenujete, nemůžete ho řešit.

Světoví vůdci, včetně těch našich, se jej velmi zdráhají identifikovat. Je nutné říci, že ten problém představuje určitá část muslimského světa. Je to extremismus, který ospravedlňuje a oslavuje zabíjení jednotlivců, kteří vzbudili hněv, a Židů, protože jsou Židé. Generální tajemník OSN Pan Ki-mun nicméně trvá na tom, že útoky neměly s náboženstvím nic společného, a charakterizoval je jako „trestný čin“. Pokud to byl trestný čin, pak to, co se stalo v samoobsluze, bylo zřejmě loupežné přepadení a nikoli antisemitismus.

DŘÍVE SE POCHODY NEKONALY

[...] Na evropské Židy se útočí již přes deset let. Ale po smrti Ilana Chalimih se nekonalý žádné pochody, nekonalý se ani po vraždě v bruselském Židovském muzeu a řadě dalších incidentů. Po masakru v Toulouse se pár protestů uskutečnilo, ale pravděpodobně proto, že k obecnému zděšení si útočník jako oběti vybral děti. Ale nic, co by se rozsahem podobalo demonstracím v Paříži. Mnoho francouzských Židů tehdy cítilo, že vzhledem k hrůze celé události byly protesty poměrně nevýrazné. A co bylo ještě znepokojivější, nikde jsem neslyšela, že by někdo uznal, že Evropané selhali, když se útoky na Židy vážně nezabývali. Místo toho je lidé vysvětlovali tak, že jsou reakcí na izraelské činy na Blízkém východě. Tento argument ve zkratce říká: zabíjení Židů je sice špatné, ale je pochopitelné. Zpravodaj BBC Tim Wilcox vyjádřil tento pocit přesně, když při nedělním pochodu v Paříži hovořil s jednou Židovkou a přerušil ji slovy: „Ale spousta kritiků izraelské politiky by řekla, že i Palestinci od Židů hodně vytrpí.“ (Později se za to omluvil.)

[...] Když si stěžuji na to, že pochod, který tak nádherně spojil oběti útoku – novináře, policisty a Židy – byl pokrytecký, připadám si trochu jako štoura. Ale když pomyslím na ticho, které následovalo po téměř každém jiném útoku na Židy, zdá se mi jasné, že většina se tohoto pochodu účastnila proto, že se týkal *Charlie Hebdo*. A se smutkem předpovídám, že kdyby v budoucnu zemřeli v útoku pouze Židé, lidé by jen pokrčili rameny a tím by to pro ně skončilo.

Kalendárium

Ve stínu pražského rodáka německo-židovského původu a laureáta Nobelovy ceny za medicínu z roku 1947 Carla Ferdinanda Coriho zůstává poněkud opomenut jeho otec, vynikající zoolog a respektovaný vysokoškolský profesor **CARL ISIDOR CORI**, který se narodil **24. 2. 1865**, tedy právě před **150 lety** v Mostě (zemřel 31. 8. 1954 ve Vídni). Značnou část své úspěšné akademické kariéry spojil s Prahou, kde se na německé vysoké škole technické habilitoval na docenta zoologie a srovnávací anatomie a později získal i titul mimořádného a řádného profesora (1908).

V letech 1919–1923 působil Cori jako děkan nově založené Přírodovědecké fakulty Německé univerzity v Praze a následně byl třikrát zvolen rektorem a pětkrát prorektorem této vysoké školy. Vedle toho stál v čele Zoologického ústavu a Institutu zoologie v Praze, ze kterých se snažil vybudovat renomované pracoviště. Byl též aktivním členem Německé společnosti věd a umění pro Československou republiku. To vše ho řadilo mezi špičky meziválečné pražské vědecké a intelektuální elity.

Mezi únorová výročí patří i **půl století** od úmrtí izraelského architekta a filosofa, moravského rodáka **PAULA ENGELMANN** (14. 6. 1891 Olomouc – 5. 2. 1965 Tel Aviv), který byl žákem Adolfa Loose, přítelem filosofa Ludwiga Wittgensteina a spolupracovníkem architekta Kurta Jehudy Ungara, s jehož osudy se bylo možno seznámit v *Rch* 9/2013.

Paul Engelmann se narodil jako nejstarší ze tří dětí v asimilované německo-židovské rodině v Olomouci. Engelmannovi dostalo dobrého vzdělání: po absolvování olomouckého německého gymnázia studoval architekturu na vídeňské technice u A. Loose, krátce také pracoval jako sekretář novináře Karla Krause.

Značnou část 1. světové války strávil v rodné Olomouci, kde se poznal s Ludwigem Wittgensteinem, s nímž se Engelmann po mnoho následných let přátelil (o jejich olomouckém pobytu a přátelství podává zajímavé svědectví článek v letošní *Židovské ročence*).

Po Hitlerovu nástupu k moci se Engelmann rozhodl pro odchod do Palestiny. Nový domov našel v Tel Avivu, kde se proslavil jako architekt a hojně se věnoval i přednáškové činnosti. (ra)

Petr Eidler

NA ŠABES SE NEVRAŽDÍ

■ Vychází první česká detektivka, odehrávající se výlučně v židovském prostředí: V pražském domově pro židovské přeživší šoa dojde ke dvěma náhlým a nečekaným úmrtím seniorů. Protože vedení nechce v ústavu, kde žijí velmi staří lidé, vyvolat paniku, na doporučení rabínovy manželky si najme soukromého detektiva, aby celou záležitost nenápadně prošetřil. Jeho úkol není vůbec lehký. Kdyby mu nepomohl náhodný nález válečného deníku ukryvaného židovského chlapce a německá dobrovolnice Celestýna, která v rámci své diplomové práce hledá pamětníky válečných událostí, záhadu by nejspíš neodhalil. Už od začátku je jasné, že klíčem k vyřešení nebude tradiční hledání stop zločinu na místě činu a ověřování alibi klientů, ale nalezení spojitosti mezi dvěma mrtvými – a především motivu.

Vydalo nakladatelství Moba v edici Původní česká detektivka, Brno 2015. 248 stran, dop. cena 239 Kč.

■ Uvedení knihy a autorské čtení se koná dne **2. února** od 14.30 v Kavárně Na balkóně, Maiselova 18, Praha 1. Srdečně zveme.

Jaroslava Vondráčková

MRAZILO – TÁLO (O JIŘÍM WEILOVI)

■ První tištěné vydání knihy vzpomínek na Jiřího Weila, kterou Jaroslava Vondráčková (1894–1986) napsala v roce 1970. S Jiřím Weilem pojilo J. Vondráčkovou blízké přátelství, které jí umožnilo vidět osud této mimořádné osobnosti české literatury opravdu zevnitř a s hlubokým porozuměním. Ve své memoárové próze se stala jedinečnou kronikářkou české avantgardy a moderní české literatury a kultury vůbec. V životopisném vyprávění cituje množství dokumentů a soukromých dopisů, které čtenářům přibližují Jiřího Weila v autentické podobě. Kniha vychází doplněna doslovně, kalendáři Jiřího Weila a řadou unikátních fotografií.

Vydalo nakl. Torst v Praze roku 2014. 172 stran, dop. cena 228 Kč.

ALFRÉD RADOK 100

■ Ke stému výročí narození významného českého režiséra Alfréda Radoka (1914–1976), které jsme si připomněli loni v prosinci, vyšla publikace, která představuje osmdesát fotografií z osobního archivu Radokovy rodiny i z většiny divadelních inscenací a filmů z let 1940–1976. Snímky doplňují citace z kritických ohlasů, deníkových záznamů, rukopisů, reflexí i další literatury. Součástí knihy je CD se záznamem Radokova televizního filmu *Šach mat* (podle novely Stefana Zweiga), životopisné kalendá-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Karikatura Alfréda Radoka od Bohumila Krse, 1950.

rium a seznam základní literatury. Graficky zajímavě (byť textově poněkud chaoticky) upravená publikace tak tvoří doplněk k hlavním radokovským publikacím, především knize Zdeňka Hedbávného *Alfréd Radok. Zpráva o jednom osudu* (1994).

Vydal Institut umění – Divadelní ústav v Praze roku 2014. Připravil Honza Petruželka. 80 snímků, CD, doprovodné texty, dop. cena 100 Kč.

SOFINA VOLBA PO ČESKU

■ Na stejnojmenné výstavě, již v rámci dlouholetého pátrání po osudech přeživších připravila novinářka a spisovatelka Judita Matyášová, se představí příběh osmdesáti českých židovských dětí, které vycestovaly na podzim 1939 do Dánska. Mladí lidé prožili čtyři roky v pěstounských rodinách, v roce 1943 uprchli do Švédska. Jak žili po válce a jak vzpomínají na český domov? Výstava je přístupná ve foyer kina Malé pevnosti Terezín denně od 9 do 16.30, potrvá do 30. března 2015.

TÁBOR SMRTI LETY

■ Cikánský tábor smrti Lety u Písku jako české trauma 20. a 21. století. Prasečák na místě genocidy dodnes zůstává palčivou a nezodpovězenou otázkou. Dne **16. února** od 19 hodin se v Knihovně Václava Havla (Ostrovni 13, Praha 1) koná debata nad právě publikovanou knihou badatele Paula Polanského *Tábor smrti Lety* (Antifašistická akce, 2014). Hosté: romský antifašista Jozef Miker, romistka Helena Sadílková (FF UK), novinář Jindřich Šídlo a aktivista Helsinského občanského shromáždění Václav Trojan. Moderuje novinář Petr Třešňák.

ULPAN UVÁDÍ...

■ Dne **17. února** se v galerii Langhans, centru Člověka v tísni (Vodičkova 37, Praha 1) koná od 19 hodin přednáška *Izraelci v Americe: globalizace izraelských seriálů a proč je svět tak miluje*. Úspěch izraelských seriálů jako *Terapie* či *Chatufim (Homeland)* daleko přesáhl hranice země i kontinentu. Jak se liší původní izraelské předlohy a jejich adaptace? Jak funguje adaptace seriálového děje do jiného prostředí a kontextu? Co je v ději podstatné pro jednotlivé země? Těmito a dalšími otázkami se bude zabývat přednášející hebraistka a novinářka Asya Meytut. Přednášku doplní ukázky původních izraelských seriálů i jejich cizojazyčných verzí.

KONFERENCE V LIBERCI

■ Institut Tereziňské iniciativy a Severočeské muzeum v Liberci Vás zvou na konferenci „Ztrácíme paměť? Zapomenutá místa nacistické nucené práce ve střední Evropě“, která se bude konat **25.–26. února** v Liberci. Bližší informace naleznete na www.terezinstudies.cz.

KONCERT

TOURÉ-RAICHEL COLLECTIVE

■ Dne **26. února** od 19.30 se v pražském divadle U Hasičů koná zajímavý koncert izraelsko-malijského dua Idana Raichela (klavír, fender piano, zpěv) a Vieux Farky Tourého (kytara) a několika hostujících hudebníků. Představí nové album *The Paris Session*, jež patří k tomu nejlepšímu, co současný jazz nabízí. Vstupenky a informace získáte na www.jmw.cz.

CENA MAXE BRODA 2015

■ Společnost Franze Kafky zahájila 21. ročník studentské literární soutěže o nejlepší esej Cena Maxe Broda. Tři témata, na která mohou psát mladí lidé do dvaceti let, znějí: Islám jako hrozba – realita, nebo fikce?; Je věrnost v lidských vztazích ještě hodnotou? Eсей o lásce, přátelství a věrnosti; O Kafkově „hrdinovi“ Gregoru Samsovi. (Ke 100. výročí prvního knižního vydání povídky Franze Kafky *Proměna*).

Uzávěrka pro příjem textů je **17. dubna 2015**. Texty v rozsahu maximálně 5 normostran je potřeba poslat či odevzdat v pěti kopiích na adresu: Společnost Franze Kafky, Široká 14, Praha 1. Cena Maxe Broda je dotována: 1. místo – 6000 Kč, 2. místo – 3500 Kč, 3. místo – 2000 Kč. Další informace najdete na webu společnosti (www.franzkafka-soc.cz).

■ SFK přijme studenty/studentky jako dobrovolníky pro výpomoc při činnosti neziskové kulturní organizace (kontakt: uherkova@franzkafka-soc.cz).

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Ve středu **25. února** od 15.00 přivítáme herečku a šansonierku, nositelku Ceny Thálie a Ceny Alfréda Radoka **Barboru Hrzánovou**. (Změna programu vyhrazena.)

JEMEN A JEMENŠTÍ ŽIDÉ

■ Zveme vás na výstavu fotografií Jana Neubauera nazvanou *Jemen a Jemenští Židé*. Je umístěna ve 2. patře Židovské radnice a zobrazuje pozoruhodnou komunitu, její původní styl života, jazyk, oblečení, hudbu a synagogální rituály.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽM V PRAZE**

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 3. 2.: *Princ se žlutou hvězdou aneb Podivuhodný život a putování Petra Ginze*. Přednáška Františka Tichého, autora nové životopisné knihy o nadaném malíři a spisovateli zavražděném v Osvětimi. Během večera bude stejnojmenná kniha představena.

■ 4. 2.: *Profanační legendy v českém středověkém písemnictví: útok proti judaismu, polemika s husitstvím*. Přednáška Daniela Soukupa z Palackého univerzity v Olomouci zaměřená na okruh středověkých textů spojených s tzv. kauzami znesvěcení hostie Židy v českých zemích a sousedních regionech. Vstup volný.

■ 12. 2.: „*Nová témata, stará schémata*“ – *aktuální trendy v soudobém českém antisemitismu*. Přednáška Zbyňka Taranta z Katedry blízkovýchodních studií na Západočeské univerzitě v Plzni věnovaná soudobým trendům na antisemitské scéně.

■ 15. 2. v 17.00: *Naše 20. století*. Cyklus pořadů Židovského muzea v Praze, v jehož průběhu deset dvojic pamětníků holokaustu vzpomíná na léta předválečná, válečná i poválečná. Pozvání k únorovému setkání přijaly Edita Kosinová (1921) a Doris Grozdanovičová (1926). Moderuje Petr Sokol. Vstup volný.

■ 17. 2.: *A uprostřed Země byl oheň*. Projekt stejnojmenného dokumentárního filmu (2013, 74 min., v původním znění s titulky) rakouského filmaře a spisovatele Bernharda Hetzenauera věnovaného psycholožce Věře Kohnové (1912–2012). Film uvede ředitelka Rakouského kulturního fóra Natascha Grilj.

■ 26. 2.: *Zobrazení holokaustu v československém a českém filmu*. Proměnu zobrazování holokaustu v československé

**KULTURNÍ
POŘADY**

Návrat chasidů do Mikulova. Foto J. Buxbaum.

a české kinematografii představí v rozhovoru s Petrem Brodem Šárka Sladovnicková z Centra pro studium holokaustu a židovské literatury FFUK.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 8. 2. ve 14.00: *Lviček Arje se setkává s postavami Tóry*. Prohlídka: Španělská synagoga. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách OVK: *TLV24* – výstava fotografií Pavlínky Schultzové. Do 27. 2. Po–čt 14–16, pá 10–12, během večerních programů a po domluvě.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 4. 2. v 17.00: *Návrat chasidů do Mikulova* – vernisáž výstavy fotografií Jindřicha Buxbauma uvede významný fotograf a pedagog prof. Jindřich Štreit. Vstup volný. Výstava je přístupna celý únor.

■ 12. 2. v 18.00: *Arnošt Goldflam: O nepotřebných věcech a lidech*. Povídání o obyčejných i neobyčejných věcech, které nás obklopují každý den, jak je citlivý autor, herec, režisér a otec Arnošt Goldflam zachytil ve své poslední knize. Pořad se koná ve spolupráci s KVC rabína Federu při ŽOB. Vstupné 30 Kč.

■ 15. 2. v 10.30: *Tu bišvat*. I stromy mají v židovském kalendáři svůj Nový rok, který připomíná tento svátek. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 19. 2. v 18.00: *Architektura evropských synagog* – seznámení s nejzajímavějšími příklady architektonického řešení synagog v evropských zemích. Téměř 150 barevných snímků doprovází odborným výkladem Ing. arch. Jaroslav Klenovský. Vstupné 30 Kč.

■ 24. 2. v 18.00: *Vila Stiassni*. Vila Stiassni (též Stiassny) je funkcionalistická stavba v Brně postavená podle návrhu Ernsta Wiesnera. Byla dokončena v roce 1929 na objednávku židovského průmyslníka

Alfreda Stiassnieho (1883–1961), po němž získala svůj název. Od roku 2009 je vila ve správě Národního památkového ústavu, koncem roku 2014 byla zpřístupněna veřejnosti. Vzniklý spolek Přátelé vily Stiassni považuje za jeden ze svých hlavních cílů informovat veřejnost o historii unikátní stavby. Předseda spolku Zdeněk Musil a pamětnice paní Marie Straková, dcera tehdejšího zahradníka vily, přiblíží svým vyprávěním příběh vily a tradice, zvyky i osud rodiny Stiassni. Vstupné 30 Kč.

■ 26. 2. v 18.00: *Pavel Haas (1899–1944)*. O úspěšném životě, skvělém díle a tragickém konci nejtalentovanějšího Janáčkova žáka promluví a ukázkami doprovodí Jan Špaček z Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Vstupné 30 Kč.

**NOVÁ VÝSTAVA V GALERII
ROBERTA GUTTMANNA**

■ Od 25. února až do srpna je v Galerii Roberta Guttmanna v pražském Židovském muzeu (U Staré školy 3, Praha 1) přístupna nová výstava. Její název je *Zmařené naděje. Poválečné Československo jako křižovatka židovských osudů* a představí málo známé aspekty historie českých zemí po druhé světové válce, spojené s návratem přeživších z koncentračních táborů a tranzitem desetitisíců židovských uprchlíků přes naše území. Tematicky tak naváže na předchozí výstavu Židovského muzea v Praze *Orient v Čechách? Židovští uprchlíci za první světové války*, uvádějící 20. století jako éru uprchlíků.

Po porážce hitlerovského Německa a konci druhé světové války v Evropě se přeživší z českých zemí postupně vraceli domů a začínali nový život, jehož nedílnou součástí byla vzpomínka na zavražděné. V Evropě zmítané přesuny populací, politických uprchlíků a bezdomovců se rodily nové hranice. Na východě se množily fyzické útoky na navrátilce, mnohde propukaly nové protizidovské pogromy. Díky své geografické poloze se Československo stalo křižovatkou nadějí tisíců Židů bez domova, prchajících zejména z Polska, ale také z Rumunska, Maďarska a Sovětského svazu. Naděje přeživších na nový, poučný svět bez nenávisti, bez neustále opakovaných rasistických a nacionalistických stereotypů byly často konfrontovány se setrvačností byrokracie a propagandy. Předsudky byly zakořeněny příliš hluboko. Po komunistickém převratu se počátkem padesátých let protizidovská hesla do Československa vrátila v plné síle.

Výstava je přístupna denně kromě sobot a židovských svátků 9–16.30 (do 27. 3.), 9–18.00 (od 29. 3.).

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Den otevřených dveří:** Na LŠ proběhl „Den otevřených dveří pro ZŠ a gymnázium“. Školu navštívilo několik desítek malých i větších zájemců o studium a nechali se provést našimi studenty. Několik dalších zájemců se vzápětí přihlásilo na přípravné kurzy na přijímací zkoušky, z kapacitních důvodů už ale musíme další zájemce odmítnout. Stále zvyšující se zájem o školu ze strany rodičů koresponduje i s rostoucím zájmem odborných škol, které k nám posílají studenty na praxi.

■ **Chanukový bazar:** Na začátku Chanuky se ve škole konal (již tradiční) chanukový bazar. Dobrovolníci na stáncích nabídli úžasný mix zboží i služeb, zájem byl velký. Pro penzion Charlese Jordana jsme vybrali 20 200 Kč. Děkujeme všem, kteří se akce zúčastnili.

■ **Přijímací zkoušky nanečisto:** Lauderovy školy nabízejí všem zájemcům o studium v primě či v kvintě našeho gymnázia možnost nezávazně si vyzkoušet přijímací zkoušky nanečisto. Konají se **16. února** od 14.30 do 18 hodin. Zájemci se mohou přihlásit do **10. února** na e-mailové adrese skola@lauder.cz či na telefonním čísle 246 080 784. Přijďte si bez stresu a obav z neúspěchu nezávazně vyzkoušet, co umíte a co je třeba ještě doplnit. Více na www.lauder.cz. *ip*

DOBROVOLNICKÁ PRÁCE V IZRAELI

■ Sochnut nabízí možnost zúčastnit se v česko-slovenské skupině dobrovolnické brigády v Izraeli v rámci programu Sar el, a to od **26. 4. do 14. 5. 2015**. Veškeré informace na naleznete na www.sar-el.org, přihlášky i další informace získáte na adrese zosa@email.cz, event. č. 602 703 653. Můžete též po domluvě (na uvedených kontaktech) navštívit kancelář v Jáchymově 3 (Praha 1). Uzávěrka přihlášek bude **10. března**.

Zoša Vyoralová

PROGRAM BEJT SIMCHA

■ **Tu bišvat:** Ve středu **4. února** od 18.00 oslavíme svátek Tu bišvat společně s členy ŽO Děčín v děčínské synagoze.

■ **Dětský kabalat šabat:** V pátek **6. února** od 18.00 proběhne speciální zkrácený kabalat šabat při příležitosti svátku Tu bišvat.

■ **Výroční členská schůze:** V neděli **22. února** proběhne od 16.00 v BS (Mailselova 4, P 1) výroční členská schůze.

■ **Pravidelné akce: Ivrit** – hodiny hebrejštiny pro začátečníky každé úterý od 18.00; kurz pro pokročilý ve čtvrtek od 18 hodin; pro středně pokročilý od 19.30. **Úvod do judaismu** každé úterý od 19.45. **Kabalat šabat** každé pátek od 18 hodin. *bs*

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

KONKURZ PRO DĚTI DO PĚVECKÉHO SBORU

■ Židovská liberální unie (ŽLU) rozšiřuje svůj pěvecký sbor Rimon o další děti od 5 do 15 let. V souboru je dosud 8 dospělých a 2 děti. Rimon vystupuje již 3 roky s židovskými písněmi na oslavách svátků ŽLU. Program oslavy svátků je podpořen z grantu NFOH. Konkurz se koná ve středu **11. února** od 17.30–20.00 v sídle ŽLU. Přihlášky na info@zlu.cz. Bližší informace po přihlášení na tel. 724 533 212 (s výjimkou 1.–8. února) a na www.zlu.cz. *Eva Feiglová*

ULPAN PRAHA

■ V našem Ulpanu vypisujeme další 2 začátečnické kurzy. Kurz **Alef mini 4a** je určený naprostým začátečníkům. Během devíti 120minutových setkání se studenti naučí: hebrejskou abecedu, základy čtení a psaní, několik základních sloves, fráze a nejdůležitější konverzační obraty. Kurz začíná **2. února** a probíhá každé pondělí od 17.30 do 19.45 (včetně přestávky).

Kurz **Alef mini 1b** je určen falešným začátečníkům, tj. studentům ovládajícím hebrejskou abecedu, základy čtení a psaní, základní společenské obraty, několik nejpoužívanějších sloves v přítomném čase. Jedná se o 9 setkání po 120 minutách. Kurz začíná **5. února** a probíhá každý čtvrtek od 18 do 20.15 (včetně přestávky).

V obou kurzech zbývají poslední volná místa. Více informací najdete na www.ulpan.cz. *Lenka Bukovská*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

■ 3. 2. v 10.30: *Čtvero ročních období, Zima, Piazzolla*; účinkují prof. Aneta Majerová (klavír), Marie Hasonová (housle).

■ 8. 2. v 15.00: Odpolední koncert dětí ze tříd Václava a Ady Slivanských, Pavly Vondráčkové-Jahodové.

■ 12. 2. v 15.00: Klavír pro čtyři ruce – Božena Steinerová a Vojtěch Fröhlich.

■ 25. 2. v 15.30: Vernisáž výstavy obrazů – Oldřich Pražan, Daniela Římanová.

■ 26. 2. v 15.30: *Vzkaz Arnošta Lustiga* – vzpomínková beseda se sestrou spisovatele A. Lustiga s paní Hanou Hnatovou. Výstavy: Obrazy Evy A. Schmitdové a Pavla Soukupa, fotografie Fr. Oujezdského. *mš*

EVROPSKÁ ALIANCE PRO IZRAEL

Na přelomu listopadu a prosince loňského roku se v Bruselu sešlo 19 společností přátel Izraele z evropských zemí, aby pokračovaly v přípravách na založení Evropské aliance pro Izrael (EAI). K němu má dojít v květnu 2015 v Berlíně.

EAI sdružuje společnosti přátel Izraele z celé Evropy; jejím všeobecným cílem je posílení porozumění pro Izrael v Evropě; podporuje právo židovského lidu na národní domov v Izraeli v rámci uznaných bezpečných hranic; odmítá organizace, které neuznávají Stát Izrael, a zásadně se staví proti jeho delegitimizaci; zavrhuje bojkot Izraele a podporuje veškeré formy spolupráce mezi Izraelem a Evropou; je proti všem projevům antisemitismu a antisionismu; svou představu o budoucnosti Blízkého východu zakládá na demokracii, svobodě a lidských právech pro všechny tamní obyvatele žijící s Izraelem v míru; zastává názor, že konflikt mezi Izraelem a jeho sousedy může být vyřešen jen přímým jednáním těchto stran, proto usiluje o spolupráci všech činitelů v Evropě i jinde, kteří sdílejí tyto cíle.

EAI přijala následující výzvu k parlamentům a vládám v Evropě a k Evropskému parlamentu, kterou podepsalo 18 společností (svůj podpis nepřipojilo Nizozemsko):

Evropské společnosti přátel Izraele, které se sešly 30. listopadu 2014 v Bruselu, vyzývají parlamenty a vlády v Evropě, aby upustily od uznávání Palestiny jako státu.

Ve světle nedávného vývoje a událostí by bylo zbožným přáním věřit, že uznání Palestiny by posloužilo mírovému procesu. Ke sblížení Fatahu a Hamásu v jedné vládě došlo jen podle jména; boj mezi těmito dvěma zneprátenými skupinami vytrvale pokračuje. Hamás ukazuje svou teroristickou tvář v nezměněné podobě; nepolevuje v podněcování Palestinců k násilí. Ti, kdo dnes volají po uznání Palestiny, by si měli být vědomi toho, že tímto počínáním odměňují Hamás za jeho ustavičné teroristické útoky proti Izraeli. Vyzýváme proto národní parlamenty a vlády v Evropě i Evropský parlament, aby formálně uznaly Palestinu pouze tehdy, kdy tato strana prokáže připravenost a vůli k společnému mírovému soužití s Izraelem. Jako přátelé Izraele spatřujeme nejrealističtější řešení v existenci dvou států pro dva národy. Toho však musí být dosaženo pouze dohodou při přímých jednáních mezi oběma stranami.

Výzvu podepsali zástupci Společností přátel Izraele následujících zemí: Portugalska, Anglie, ČR, Rumunsko, Dánsko, Německo, Srbsko, Itálie, Francie, Irsko, Finsko, Belgie, Maďarsko, Norsko, Rakousko a Švédsko. *mš*

ŽNO BRATISLAVA

Vo **februári** blahoželáme našim členom: pán Juraj Bock – 79 rokov; pani Zuzana Diamantová – 77 rokov; pán PhDr. Anton Doktorov – 55 rokov; pán Kornel Földvári – 83 rokov; pani Irena Galanová – 87 rokov; pani Veronika Kosíková – 75 rokov; pani Iveta Ledererová – 60 rokov; pán Mgr. Zdenek Marko – 60 rokov; pani PhDr. Zuzana Paliderová – 76 rokov; pán PhDr. Pavol Polák – 90 rokov; pani Marta Szilárdová – 92 rokov; pani Judita Šándorová – 79 rokov; pani Magda Šimková – 87 rokov; pani Dalma Špitzerová – 90 rokov, a pán Ing. Tomáš Weiss – 65 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí vo **februári** slávia sviatok svojich narodenín: pani Dagmar Hrnčiarová, nar. 2.2. – 63 rokov; pán Leo Redlinger, nar. 22.2. – 74 rokov; pani Eva Welwardová, nar. 19.2. – 67 rokov, a pán Ján Uhliar, nar. 20.2. – 62 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V mesiaci **únoru** oslavujú: pani Hana Fischer, nar. 17.2. – 67 let; pan Alois Plaček, nar. 18.2. – 78 let; pan Jan Rybář, nar. 17.2. – 68 let; pan Petr Urban, nar. 9.2. – 56 let, a pani Milada Winklerová, nar. 1.2. – 66 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **únoru** oslavujú: pan Ing. František Komorek, nar. 10.2. – 56 let; pan Willy Elbert, nar. 21.2. – 48 let; pani Alžběta Lauferová, nar. 19.2. – 93 let; pan Petr Malina, nar. 7.2. – 73 let; pani Michala Martínková, nar. 12.2. – 35 let; pani Petra Mohylová, nar. 29.2. – 37 let; pan Oded Zeev Pelzman, nar. 19.2. – 69 let; pan Zdeněk Popper, nar. 24.2. – 67 let; pan Mgr. Michal Spevák, nar. 26.2. – 59 let, a pan Ing. Vít Šprta, nar. 24.2. – 56 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **únoru** oslaví své narozeniny: pani Klára Gerendášová, nar. 4.2. – 94 let; pan Karel Freund, nar. 16.2. – 90 let, a pani Eliška Homolková, nar. 21.2. – 89 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Vo **februári** oslavujú: pani Etela Bergerová, nar. 28.2. – 58 rokov; pán Tomáš Borový, nar. 20.2. – 69 rokov; pán MUDr. Ladislav Burger, nar. 26.2. – 66 rokov; pán Ondrej Klima, nar. 3.2. – 66 rokov; pán Ing. Peter Kolár, nar. 11.2. – 64 rokov; pán Ervin Lowy, nar. 6.2. – 60 rokov; pani Eva Pavljuková, nar. 8.2. – 68 rokov; pan Ing. Daniel Riemer, nar. 1.2. – 67 rokov; Eva Ruszová, nar. 22.2. – 70 rokov; pani MUDr. Mária Rzouňková, nar. 14.2. – 68 rokov; pán Ing. Pavol Skalický, nar. 2.2. – 66 rokov; pán Mikuláš Šimon, nar. 8.2. – 77 rokov

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

a pani Ing. Viera Veselová, nar. 8.2. – 68 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **únoru** oslavuje narodeniny pani Petra Špačková, nar. 2.2. – 34 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **únoru** oslaví životní jubilea: pani MUDr. Ruth Potěšilová, nar. 3.2. – 82 let, a slečna Kristýna Neumannová, nar. 5.2. – 10 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **únoru** oslaví narozeniny: pan Petr Bachrach, nar. 5.2. – 86 let; pani Helena Esterkesová, nar. 14.2. – 89 let; pan Jindřich Goba, nar. 14.2. – 82 let, a pani Nora Macurová, nar. 22.2. – 71 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **únoru** slaví: pani Iveta Čechová, nar. 8.2. – 47 let; pan Ing. Zdeněk Roubíček, nar. 12.2. – 63 let; pani Ester Žáčková, nar. 14.2. – 11 let; David Žáček, nar. 14.2. – 10 let; pani RNDr. Ruth Hálová, nar. 26.2. – 89 let, a pani Eva Václavíková, nar. 27.2. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **únoru** oslavujú narodeniny tito členové naší obce: pan Alexander Beer, nar. 7.2. – 98 let; pan Albert Erent, nar. 2.2. – 75 let; pani Olga Hampalová, nar. 20.2. – 81 let; pani Jaroslava Hrudová, nar. 27.2. – 92 let; pani Věra Jílková, nar. 1.2. – 93 let; pani Olga Jirásková, nar. 16.2. – 86 let; pani Marta Kottová, nar. 24.2. – 86 let; pan Alexej Kusák, nar. 17.2. – 86 let; pani Věra Milcherová, nar. 15.2. – 91 let; pani Eva Neradová, nar. 14.2. – 81 let; pani Soňa Stejskalová, nar. 3.2. – 90 let; pan Pavel Stránský, nar. 20.2. – 94 let; pan Mína Strass, nar. 15.2. – 88 let; pani Věra Špottová, nar. 29.2. – 75 let; pani Emma Šternová, nar. 10.2. – 92 let; pani Helena Valíková, nar. 5.2. – 84 let, pan Aleš Veselý, nar. 3.2. – 80 let, a pani Elyzabeta Zolotaryov, nar. 17.2. – 86 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 11. 12. 2014 zemřela pani Jana Kořínková, roz. Fuchsová, ve věku 68 let. Pohřeb na NŽH vedl pan rabín David Peter.

Dne 14. 1. 2015 zemřela pani Františka Adamová. *Zichronan livracha!*

ŽNK RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **február** oslaví narodeniny: pán Vladimír Bureš, nar. 4.2. – 73 rokov; pani MUDr. Iveta Kyselová, nar. 17.2. – 59 rokov; pán MVDr. Vojtech Róth, nar. 17.2. – 75 rokov; pán Tomáš Friedman, nar. 17.2. – 68 rokov; pani Klára Barancová, nar. 21.2. – 60 rokov, a pán Ing. Štefan Szabó, nar. 27.2. – 64 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **únoru** oslaví své narozeniny pani Věra Novotná, pani Jana Krauzová, pani Mgr. Zdeňka Matičková, pani Hana Krumperová a pan Mgr. Pavel Ťupek. Všem jmenovaným přeje me hodně zdraví a dobrou pohodu.

Ad mea veesrim šana!

Zemřela pani Reichenthalová

Se smutkem oznamujeme, že dne 9. ledna zemřela ve věku 91 let po dlouhé a těžké nemoci pani Jaroslava Reichenthalová, která dlouhá léta pracovala v sekretariátu Federace židovských obcí. Sympatická, obětavá a noblesní pani, která vždy ochotně pomáhala...

Následující vzpomínku na „Jaru“ Reichenthalovou napsala její přítelkyně pani Livia Roubíčková.

Jaru měla blízko k Mladé Boleslavi a Olomouci, ale kde konkrétně se narodila, nevím. Měla klidné dětství a mládí. Vyučila se krejčovinu, nastoupila v Praze v salónu dámské módy pani Hedy Vlkové, který byl pak národně a včleněn do n. p. Textilní tvorba a posléze do Ústavu bytové a oděvní kultury.

Právě odtud jsme se s Jarkou znaly, ona měla svou skupinu a vytvářela modely, které měly určovat směr národním podnikům. Byla úspěšná a respektovaná. Na počátku svého pražského pobytu bydlela v Ženských domovech, další vývoj neznám, vzpomínám jen, že se poznala se svým nastávajícím mužem, Dr. Reichenthalem, který pocházel z početné ortodoxní židovské rodiny z Topolčan. Velká část jeho rodiny se zachránila odjezdem do Palestiny, on sám za války bojoval na Blízkém východě. Jaru se ním účastnila i výročních slavností, což bylo někdy vzhledem k tehdejšímu politickým omezením dost obtížné.

Jaru byla nesmírně obětavá, doma se starala o starou matku a později k velkému zármutku i o svého muže, který onemocněl rakovinou. Jejich manželství bylo harmonické a ztráta manžela byla pro Jarku těžká rána.

Po odchodu do důchodu Jaru dále pracovala. Z Poštovní novinové služby přešla k Federaci židovských obcí, kde pracovala dlouhá léta. Byla velmi platnou silou a nešetřila časem. Zaslouží si velkou pochvalu.

ÚTOK V TEL AVIVU

Dne 21. ledna došlo v autobuse, který projížděl přes most Maariv nedaleko centra Tel Avivu, k teroristickému útoku: třidvaacetiletý Palestinec napadl cestující a řidiče nožem. Poté uprchl z místa činu a snažil se pobodat kolemjdoucí. Policie ho dopadla nedaleko, postřelila do nohy a zatkla. Terorista patrně vykonal útok na vlastní pěst, zdůvodnil ho jako odvetu za letní konflikt v Gaze a za dění na Chrámové hoře. Hnutí Hamás vládnoucí v Gaze se sice k útoku nepřihlásilo, ale oslavilo ho jako „statečný a hrdinský čin“.

ARGENTINA: YO SOY NISMAN

Argentinský státní prokurátor Alberto Nisman v půli ledna oznámil, že ho vyšetřování 21 let starého případu bombového útoku na židovské centrum přivedlo na stopu Íránu a Hizballáhu. Útok – jeden z nejkrvavějších antisemitských incidentů od konce druhé světové války – se odehrál roku 1994 v Buenos Aires a zemřelo při něm 85 lidí, stovky dalších byly zraněny. Prokurátor současně obvinil prezidentku Cristinu Fernándezovou-Kirchnerovou, že se snaží podílit Íránu na útoku zamést pod koberec. Týden po tomto prohlášení, 18. ledna, byl prokurátor nalezen zastřelený ve svém bytě. V argentinských městech vzápětí vyšly do ulic tisíce lidí s nápisem Yo soy Nisman (Jsem Nisman) a požadavkem, aby se prokurátorova smrt i jeho důkazy o pachatelích útoku náležitě vyšetřily.

MEZINÁRODNÍ TRESTNÍ SOUD

Na počátku ledna podepsala palestinská samospráva vstupní dokumenty k Mezinárodnímu trestnímu soudu (ICC), od dubna pak bude považována za členskou zemi. Trestní soud je obecně považován za zpolitizovaný orgán, jenž v podstatě neplní žádnou funkci. Záhy po palestinském podpisu oznámila prokurátorka ICC Fatou Bensoudová, že zahajuje předběžné vyšetřování konfliktu v Gaze v létě loňského roku.

ŘECKÁ SYRIZA PROTI IZRAELI

Komentátoři předpokládají, že vítězství levicové strany Syriza v řeckých volbách znamená nejen odklon od cesty hospodárnosti, již od země vyžaduje Evropská unie, ale také zhoršení izraelsko-řeckých vztahů. Syriza se ztotožňuje s palestinským výkladem blízkovýchodního konfliktu a její program mj. požaduje ukončení řecké vojenské spo-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Tel Aviv. Foto Pavlína Schultzová.

lupráce s Izraelem a proklamuje židovské stažení k hranicím z roku 1967. Bývalý šéf strany Nikos Konstandopoulos několikrát nabízel právnícké služby arabským teroristům, kteří byli zatčeni v Řecku, a současný vůdce Alexis Tsipras volá po tom, aby „svět vynaložil veškeré síly k tomu, aby Izrael ukončil zločinnou brutalitu vůči Palestincům“.

DESET FILMŮ O HOLOKAUSTU

List *Jewish Daily Forward* zveřejnil v lednu redakční výběr deseti nejzajímavějších filmů světových režisérů, které se zabývají tématem šoa: 1. *Schindlerův seznam* (1993, režie St. Spielberg); *Šoa* (1985, Cl. Lanzmann); 3. *Na shledanou, chlapci* (1987, L. Malle); *Sophiina volba* (1982, A. J. Pakula); *Cizinec* (1946, O. Welles); *Evropa, Evropa* (1990, A. Holland); *Obchod na korze* (1965, J. Kadár a E. Klos); *Norimberský proces* (1961, S. Kramer); 9. *Zahrada Finzi-Continiů* (1970, V. de Sica) a 10. *Chlapec v pruhovaném pyžamu* (2008, M. Herman).

SAPIROVA CENA

PRO REUVENA NEMDARA

Sapirovu cenu, nejprestižnější izraelské literární ocenění, získal za rok 2014 poprvé v její historii (uděluje se od roku 2000) autor, který nežije ve Státě Izrael, ale v diaspoře. Je to Reuven Nemdara, jenž bydlí a píše v New Yorku, a cenu obdržel za svůj druhý román *Zničený dům*. Nem-

dar se narodil roku 1964 v Jeruzalémě, vystudoval antropologii a sociologii a do USA se vypravil po vojně. Přednáší zde hebrejskou a židovskou literaturu, překládá z perštiny a píše v hebrejštině. Zájem vzbudila již jeho prvotina *Chaviv*. Román *Zbořený dům* se odehrává v New Yorku a současně je zamyšlením nad kněžskou bohoslužbou v Chrámu.

MÚZY I. B. SINGERA

Letošní Newyorský festival židovského filmu zahajuje dokument s názvem *Múzy Isaaca Baševise Singera* od izraelských režisérů Asafa Galaye a Šaula Betsera. Snímek se soustřeďuje na ženy, které překládaly Singerovy texty z jidiš do angličtiny. První překlad Singera sice roku 1953 pořídil spisovatel Saul Bellow (*Hlupák Gimpl*), ale jelikož se autor bál, že by sláva slavného Bellowa zastínila jeho vlastní, rozhodl se vytvořit si vlastní překladatelský tým, svůj „harem“, jak prý říkával. Vybíral si téměř vždy mladé a nezkušené překladatelky, jejichž práci následně pečlivě kontroloval, aby se výsledný text co nejvíce podobal originálu. Překlady pak ještě upravoval, aby je zpřístupnil nežidovským čtenářům, a dbal na to, aby další převody už byly pořizovány z angličtiny. Jména oněch prvních překladatelek, z nichž některé v dokumentu vystupují, zná málokdo. Mluví se též o Singerově jediném dítěti, synu Izraeli Zamirovi, který překládal otcovy knihy do hebrejštiny. Zamir, jenž se narodil ve Varšavě roku 1929 a s jehož matkou se spisovatel brzy rozešel a odjel do USA, žil od roku 1937 v Izraeli, kde nedávno – v listopadu 2014 – zemřel.

(am, www.ztis.cz)

רוש חודש
רוש חודש

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová, Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolinie České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 30. 1. 2015. **Cena 20 Kč (0,90 €)**